

К 6
П р о
Д о
й

Р 2
О 3
Д н о
К т о
Л м
У в
Д р и
О и
Г 2
О 0
И 1
Е 5

СПИСАНИЕ

ПЫ

Съставител:
д-р Анатолий Кънев
drkanev@protos.bg

Редакционна колегия:
д-р Анатолий Кънев
Ерхан Чаушев
Калина Денкова
Дона Димитрова

Коректори:
Цветелина Кънева
Росица Филипова

Издател:
Сдружение „Родно Лудогорие“
София 1303, ул. „Осогово“ 60
тел. 02/9296101
www.ludogorie.org

Списание то се издава със съдействието на д-р Анатолий Кънев и
Министерство на образованието и науката

ISSN: 1312-7233

Паметник „1300 години България“, 2015
Валентин Старчев

СЪДЪРЖАНИЕ

- 11 ЕМИГРАНТИ В СОБСТВЕНАТА СИ СТРАНА
д-р Анатолий Кънев
- 2 ИНТЕРВЮ НА Д-Р АНАТОЛИЙ КЪНЕВ С ПРОФ. ДИН ВАЛЕРИЯ ФОЛ
- 13 ОГЪНЯТ – СВЕТЛИНА
проф. дин Валерия Фол
- 20 SILSILE (ДУХОВНО РОДОСЛОВИЕ) НА ШЕЙХ БЕДРЕДДИН.
ГЛАВА ОТ КНИГАТА НА ФРАНЦ БАБИНГЕР „ШЕЙХ БЕДРЕДДИН,
СИНЪТ НА СЪДИЯТА ОТ СИМАВ“
- 24 ТВОРБИ НА НАГРАДЕНИ УЧЕНИЦИ
ОТ КОНКУРС-ВИКТОРИНАТА 2015 Г.
- 39 ВАЛЕНТИН СТАРЧЕВ НА 80. ФОРМАТА – НАЧИН НА УПОТРЕБА
проф. Десислава Минчева
- 52 СТАТУТ ЗА ОРГАНИЗИРАНЕ И ПРОВЕЖДАНЕ НА НАЦИОНАЛЕН
УЧЕНИЧЕСКИ КОНКУРС, ПОСВЕТЕН НА 19-ИЯ ТРАДИЦИОНЕН
ПОХОД „ПО ПЪТЯ НА БЕДРЕДДИН“
- 56 СВЕЩАРИ – СЕЛО КРАЙ ДРЕВНИ СВЕТИЛИЩА
Теодора Атанасова Василева
- 69 ЕМАНАЦИИ НА ОГЪНЯ
Ерхан Чаушев
- 78 ПРОТОКОЛ ЗА КЛАСИРАНЕ НА УЧАСТНИЦИТЕ В НАЦИОНАЛНИЯ
КОНКУРС-ВИКТОРИНА, ПОСВЕТЕН НА 30-ИЯ ПОХОД „ПО СТЬПКИТЕ
НА ЧЕТАТА НА ТАНЬО ВОЙВОДА“, 2014 Г. ЗА УЧЕНИЧЕСКИ
ТЕКСТОВЕ, РИСУНКИ И МУЛТИМЕДИЯ

ЕМИГРАНТИ В СОБСТВЕНАТА СИ СТРАНА

Индианците в Северна Америка навремето се отнесли небрежно към имигрантите и сега живеят в резервати – това е виц, разбира се, който се появи покрай бежанския поток към Европа, резултат от войната в Сирия. Не, не, няма да говоря за това коя страна от ЕС колко имигранти трябва да приеме, нито за съмненията, че се поощрявала била емиграцията от Третия свят, т.е. няма да говоря на „езика на омразата“. Няма да предъвквам злобата на деня. Нашите, а и европейските политикоректни медии достатъчно добре ни обясниха миграционните процеси, толкова добре, че на човек му е все по-трудно да избере на чия страна да застане морално, когато големите играчи се бият за ресурси и зони на влияние.

За друго искам да попитам: докога българите ще се чувствате емигранти в собствената си страна? Какво се случва с нас? Станахме ли по-малко бедни? Станахме ли по-малко нещастни? Станахме ли по-малко болни? Как да нахраним гладните, как да се погрижим за възрастните? Това обаче не са въпроси от дневния ред на обществото. Отговорът е един: такъв е новият световен ред.

А нали най-важният белег за една общественно-икономическа формация е типът човек, който тя създава? Нали, както ни учеше проф. Фол, културата е поведение?

Няма репери, само изгубило своята душа и посока общество. В подобни ситуации Професорът споделяше: „Щастливо оглушах и се заслушах в Орфеевите химни“. Като че ли интелектът се свира в някакви ниши, за да оцелява, нужен само на самия себе си.

С делата си КПД „Родно Лудогорие“ се стреми да покаже поведение, от което да не ни е срам пред следовниците ни. Изборът на ценности е личен акт, сформиранието на екипи – също.

Екипа на нашето дружество може да срещнете на походите, които организираме, да разпознаете в книгите, които издаваме, в музеите, които създаваме, както и в редовете на настоящото списание.

д-р Анатолий Кънев

ЕДНА ЛИЧНА ОДИСЕЯ, ЗАПОЧНАЛА ОТ „ИЛИАДА“ И „ОДИСЕЯ“

ИНТЕРВЮ НА Д-Р АНАТОЛИЙ КЪНЕВ
С ПРОФ. ДИН ВАЛЕРИЯ ФОЛ

Снимка Олег Константинов

Благодаря Ви, че се съгласихте на това интервю. Вие сте доказан историк, учен и преподавател. Историята наука ли е, или разказ за миналото? И кога един народ се обръща към миналото си: в периоди на апогей или когато помръкнат идеалите?

За мен е удоволствие да разговарям с Вас. Следя с интерес списание „Път“ и благодаря, че чрез страниците му ми давате възможност да се срещна с неговите читатели.

Радвам се, че започваме нашия разговор с провокативния въпрос дали историята е наука или разказ. Една наука, която и да е тя, не достигне ли до наратива, то тя няма да бъде разбрана от хората. Това в най-голяма степен важи за хуманитарните науки. Всъщност най-сложният процес за осмисляне на информация е възприемането на текст, който дава не само информация, но и интерпретация. Древните гърци са отредили Клио да е музата на историята. Решили са така, защото е изкуство да се обобщават изводи, до които се достига чрез анализ на писмени и епиграфски извори, на археологически обекти и находки, на резултати от антропологически, етнологически, езиковедски, изкуствоведски, археоастрономически, културологични, психологически проучвания (да не изброявам всички науки, чиито резултати използват историците), за да се направи пълнокръвен разказ по определена тема или цялостно представяне на многоликия живот на един народ, град, личност. Така че, историята е интердисциплинарна хуманитарна наука, която изисква уменията да анализираш и разказваш.

Кога у вас се появи интересът към историята и защо по време на следването си в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ избрахте да специализирате Стара и средновековна история?

Записах да уча история заради историческите романи, които обичах и обичам да чета. Мисля, че по-скоро интуитивно усещах, че ако се занимавам с това, което ми харесва, ще бъда щастлива. Баба ми и дядо ми имаха страхотна библиотека. След 9 септември решили да „прочистят“ читалището в с. Бутан и натрупали книгите на купчина извън сградата. Баба ми и приятелката ѝ отишли с волски коли с високи ритли и натоварили това, което успели. Така, още преди да прекрача училищния праг, бях прочела „Илиада“ – вероятно едно от първите издания, илюстрирано с прекрасни гравюри. Прадядо ми ме научи да чета и сега разбирам защо нямах проблеми със стария правопис. Струваше ми се нечестен начинът, по който завършва Троянската война и не можех да разбера защо. Но „вината“ да запиша история със специализация Стара и средновековна история е на учителя ми по литература другаря Георгиев. Той така увлекателно преподаваше „Илиада“ и „Одисея“, че исках непременно да разбера какво

Тракийското светилище – теменос в двора на Демир баба теке. Проучвания на проф. Д. Гергова през 2004 г. Снимка Явор Иванов

е било времето, в което са живели героите и в което са писани произведенията. Всъщност още тогава от учителя по литература разбрах, че епохата на героите в една книга и тази на автора могат да са различни.

Заговорихте за ролята на Учителя в живота на човека. Легендарни са преподавателите по времето, когато сте следвали в Историческия факултет на Софийския университет, бяха ли и Учители?

Всеки би трябвало да разпознае своя Учител. В Историческия факултет през 70-те години на XX век имаше преподавателска практика, която, за съжаление, след това замря, а в днешно време е полузабравен спомен. В специализираните курсове преподавателите анализираха това, което в момента изследват. Така студентите не само се запознаваха и усвояваха най-новите историографски и методологически тенденции, но и се учеха да мислят. И всеки, ако имаше желание, можеше не само да придобива знание, а и начин на мислене, т.е. да избере Учител. Това е старият изпитан европейски метод на преподаване, който бе изоставен почти навсякъде по света.

Само големи и богати университети могат да си позволят този вид творческо преподаване в комбинация с възможностите, които дават

новите технологии. Новите информационни и комуникационни технологии се използват и у нас, но само като източник на информация, а истински творческата научна лаборатория остава встрани.

Има ли „рецепта“ как се пише история и има ли конфликт между преподавател и изследовател?

Времето на „рецептите“ за писане на история отдавна е отминало, въпреки че все още някои колеги се придържат към тях. В старата история основните „рецепти“ бяха следване на идеите на елиноцентризма, пренебрегване на аристократическите култури и материалистическо обяснение на историческите процеси.

Аз не мисля, че може да има конфликт между позициите преподавател и изследовател, стига преподавателската и административна натовареност да не поглъща изцяло времето на учения и, както споделят преподавателите помежду си, да ги изхабява. От претовареността на учените-преподаватели страда и качеството на преподаване, и обществото като цяло. Добре е да се преподава, тъй като контактът с млади хора винаги провокира определени проблеми да бъдат разгледани и анализирани от различни гледни

Изглед към Демир баба теке. Снимка Явор Иванов

**Могилa 23 с железния кандела-
бър. Снимка www.sborianovo**

точки. Погледът на студентите върху историческите процеси понякога е толкова неочакван и предизвикателен, че преподавателят се пита „Как не съм обърнал внимание на тази възможност за анализ и интерпретация?“. Младите хора в момента имат коренно различни възприятия от нашите, от тези на връстниците си преди десетина години. Сегашните студенти са с развити сетива за интерактивно възприемане на информацията. Те са израснали с новите технологии, 3D и 4D киното за тях е нещо естествено, а сюжетите на редица филми и сериали ги запознават с последните достижения на бурно развиващите се природни и точни науки. Физическата антропология, патологията, биохимията успяват да персонализират знанията за всеки открит скелет и т.н. Студентите

влизат с определени знания в аудиторията и тези знания трябва да се реструктурират в научни знания по предмета, по който се обучават.

Какви са съвременните тенденции в изучаването на историята и културологията?

Както току-що казах, бурното развитие на природните и точните науки дава нови възможности на историческата наука, културологията и етнологията. Резултатите от химическите, палеогеологическите, палеоботаническите, палеозоологическите, генетичните, технологичните, археоастрономическите и пр. изследвания са вече задължителни за цялостните проучвания на праисторическите, античните и средновековните цивилизации, а и на по-късни периоди. Създават се големи интердисциплинарни екипи, които работят по определени теми и резултатите често променят утвърдени тези. Разбира се, съпоставката на резултатите от различните науки, анализът им, обобщаването и, както казах по-горе, написването на историческия разказ, е задължение на историци, културолози, етнологии. Друга интересна тенденция е съсредоточаване на вниманието към нов прочит на историята на идеите. Животът на идеите много често е различен от политиката, икономиката и дори от историята на културата. Какво може да направи една идея например може да се прочете в книгата на Умберто Еко „The Legendary Lands“.

Смятате ли, че задачата на историка е да отговори на въпроси като: „Защо сме такива?“ и „Къде сме ние?“. Какво значи конструктивен възглед за миналото?

Човекът е обект и субект на историческата наука, така че всяка историческа книга в края на краищата дава отговор, макар и опосредствано, на тези въпроси.

Преди демократичните промени на 10 ноември в науката История съществуваша т.нар. „запазени периметри“. Промениха ли се нещата или...?

Да, така беше. Предимство имаха определени теми и дори имаше райониране на страната. Например в Северозападна България се стимулираха проучвания на антифашисткото движение, но не и на старата и средновековна история, на етнологията и фолклористиката. Но това е минало, нека гледаме напред. В момента няма ограничения, стига да намериш финансиране. Лошото е, че финансиране за изследвания няма, а се отпускат средства по различните програми за приложение и огласяване (наричано популяризиране) на резултати, т.е. „впряга се колата пред воловете“.

Има ли неща в древната история на земите ни, които трябва да се премълчават?

В историята не може да има забранени теми. Няма как да премълчиш нещо, дори да се опиташ да го представиш в крайно субективна светлина.

Смятате ли, че тракологията е „екзотична“ наука и дали към днешна дата е интересна за широката публика?

Тракологията е интердисциплинарна наука, която се занимава с първия именуван народ, живял на голяма територия в Европейския Югоизток и Северозападна Мала Азия. Ако стесним въпроса от национална гледна точка, това е историята на българските земи до образуването на Дунавска България. Няма нищо „екзотично“ да познаваш миналото на народа, живял в древността по нашите земи, дори е задължително. Към тракологията има голям интерес, дори някои хора от „широката публика“ ни обвиняват, че недостатъчно се занимаваме с древните траки.

Много наши държавници обичат да се снимат пред тракийските съкровища. Прави ли обаче днешната държава необходимото за развитието на тракологията?

Съкровищата на траките привличат погледите и много хора мислят, че това е същността на тракологията. Представят си, че траките са яли и пили със златни и сребърни съдове, за да демонстрират богатство и охолство, а не че употребата им е осигуряване на задължителната сакрална чистота на аристокрацията по време на обредните действия, които са извършвали. Не е така, разбира се. А и съкровищата са една мъничка част от цялостния тракийски свят.

Държавата дава много средства за археологически разкопки, но това още не е подкрепа за науката. Да се разкопаят определени обекти, дори да се експонират за публиката и артефактите да се покажат в музеите още не означава финансиране на науката. Същинските научни изследвания започват след това, когато се извършват специализираните изследвания на намереното и се вписват в цялостен културно-исторически контекст. Болката е, че за тази наука няма средства. Трупаме артефакти в музеите както чичо Скруч трупа съкровища.

Моля Ви да ни разкажете малко повече за Института по тракология и кое наложи да бъде „понижен“ в център? Нима той през годините не оправда смисъла на своето съществуване и от него не

Снимка от юг на Източния царски некропол. Снимка www.sborianovo

излязоха специалисти, които показаха на света мястото на тракологията в изучаването на световното културно наследство?

Фактът, че вече всички у нас мислят, че разбират от тракология, говори, че добре сме си вършели и си вършим работата. Един народ, който бе споменаван само в контекста на гръцката и римската история, постепенно започна да заема подобаващото му се място на историческата сцена.

„Понижаването“ на Института по тракология в Център и след това сливането му с Института по балканистика бе извършено по чисто формален количествен признак. Ако следваме хронологията, първият натиск да се закрие Институтът бе през първата половина на 90-те години на XX век. Той бе преодолян не само от трезвомислещите учени от Общото събрание на БАН, а и заради една „сделка“. Представителите на Археологическия институт защитиха Института по тракология срещу преместването в него на нежелан колега от техния институт. „Понижението“ от Институт в Център бе обусловено от факта, че в списъчния състав хабилитираните учени са по-малко от 15, каквото е изискването на БАН. Научната продукция и активност се оказа, че нямат стойност, а количественият фактор. Когато преди 6 години настъпи тежката финансова криза в БАН заради драстичното намаление на държавното финансиране и беше поставен ултиматумът да се направят структурни промени, бе взето решение от Общото събрание на БАН да бъдат слети двата института.

Един по-личен въпрос – преди повече от 10 години в гр. Малко Търново заедно основахме „Летен тракийски университет“. Там, на терен, имаше възможност да се запознаем с тракийските долмени и светилища, а на провежданите от Вас семинари се осмисляше видяното в контекста на последните научни постижения. Какво се случва в момента?

Българо-турският летен университет „Странджа планина и нейната роля в преноса на култури Изток – Запад“ продължава вече 14 години. Сменят се кметове, но подкрепата на общините Къркларели и Малко Търново е неизменна и това дава възможност години наред групи студенти да се запознават с културното наследство от различни исторически периоди в Странджа планина. Да се надяваме, че ще има и петнадесето издание на Летния университет. Много студенти разработиха бакалавърски, магистърски и дори докторски тези, вдъхновени от видяното и наученото по време на участието им в Летния университет.

Знаем, че в района на Лудогорието, в който правим нашите походи, през периода 1980-1989 г. се е работело по програма „Гетика“;

**Пещерата на св. Марина – Сливнорово.
Снимка Джон Тайлър Фокс**

прекъснати. Програмата „Гетика“ все пак даде тласък на археологическите проучвания в района, които продължават и сега. Мисля, че никога вече няма да има финансиране за толкова мащабни интердисциплинарни проучвания на цели региони. Сега отпускането на средства (независимо откъде идват) е на парче и перспективите в мисленето са в рамките на един мандат, т.е. от избори до избори. В България няма мощни компании, които да отделят средства за спонсориране на сериозни дългосрочни интердисциплинарни проекти.

Нашето сдружение изгражда интерактивен културен център в с. Свещари (Мумджилар). Целта е да изследваме как огънят става свещенодействие и практиките, свързани с него; да възродим забравени традиционни занаяти. Какъв е правилният подход към подобни

чийто ръководител е бил проф. А. Фол. Имате ли впечатления от това изследване и в момента провеждат ли се подобни интердисциплинарни проучвания?

Интердисциплинарната изследователска програма „Гетика“ започна заради доказания ефект от този тип дългосрочни изследователски програми. Най-добре изследваният район е Странджанско-Сакарският, тъй като институтите на БАН с цялата си научна мощ работиха на терен. Най-видими за обществеността са резултатите от документирането и проучването на културно-историческото наследство и природните богатства, но трябва да подчертая, че и всички други науки свършиха чудесно работата си. „Гетика“ и започналата малко по-късно „Родопика“ нямаха този късмет и бяха

Изглед към скален релеф, Сборяново. Снимка Явор Иванов

идеи и има ли смисъл да се съживяват отдавна забравени практики в днешната реалност?

Поздравления и успех на инициативата! Огънят е Светлина, Светлината е символ на знание и просветление и по тази причина е най-древният маркер на свещеното пространство и неизменно присъства в обредните практики на всички религии. Огънят е сила, която е тласнала напред развитието на човешката цивилизация. Прометей е наказан, защото е дарил на хората огъня, който ги е доближил до боговете. Възраждането на древни занаяти, свързани с огъня-светлина, ще отвори сетивата на много хора за познание.

Споменах в горния въпрос за огъня и в съзнанието ми изплува св. Марина – Огнената Марина. В цялото Ви, богато на теми и идеи научно творчество, най-съкровенияте страници, струва ми се, сте посветили на Забравената светица. Поправете ме, ако греша.

„Забравената светица“, както и още някои книги, които съм писала, не за да премина поредното стъпало в научната йерархия, са писани от

сърце, стъпвайки на научно коректните факти, разказвам история, влагйки и емоция. По света отдавна се пише по този начин. У нас това все още е рядкост. Наскоро една колега по повод една моя статия, която впрочем е с досадно голям научен апарат, но написана в горепосочения стил, ме обвини, че пиша „като американка“. Е, не само американците пишат четивно, а и много европейски учени. Написаното трябва да се прочете не единствено от шепа учени, а от повече хора. Който иска, може да следи научния апарат. Струва ми се, че все повече колеги напускат догматичния сух стил на писане и не се страхуват да пишат освободено. Натрупала съм доста материал за второ допълнено издание на „Забравената светица“ (лаская се, че след моята книга вече не е забравена), но ми липсва уединението, за да завърша допълненията, които съм подготвила. Нещо се е случило в трансформирането на образа на Великата майка по нашите земи в раннохристиянския период, мисля, че съм го усетила и ми се иска да го споделя.

Какво да се направи, за да стане популяризирането на историята, и в частност на тракологията, интересно във времето на интернет? Обръщам се към Вас не само като към доказан учен, но и действаш преподавател – смятате ли, че формата „походи и конкурси“ е подходяща за съвременния млад човек?

Интернет помага за популяризирането на историята. Разбира се, във виртуалното пространство има и отчайващо глупави и спекулативни писания, но това означава, че трябва да работим и обучаваме хората, особено младите, да имат критерии за научна достоверност при ползването на интернет информацията. Крещяща е необходимостта към научните институти и към университетите да се създадат звена, които бързо да въвеждат научната информация, поне на български и на английски език, в специализирани портали на свободен достъп. Да, това изисква нови работни места, т.е. бюджет. Но ако не го направим, ще сме невидими за света.

Като преподавател, който работи с млади хора, мога да Ви уверя, че те обичат да се докоснат „на живо“ до историята. Лекциите и запознаването „на терен“ с историческите места, както се изразяваме в нашите среди, са най-прекият начин за предаване на знания. А конкурсите са естествен начин да съотнесеш своето мислене и виждане по дадена тема с това на другите. Състезанието е вид игра, която винаги е стимулирала и стимулира усвояването на нови знания, умения и стремеж към нови личностни достижения.

ОГЪНЯТ – СВЕТЛИНА

Валерия Фол

Човекът познава различни стасиси (състояния) на огъня. Най-разбираем е кухненският, но тази негова битова функция най-малко занимава мислите на човека. Домашният огън още в зората на човешката история е осмислен като свещено място и център на дома и света. Огънят има редица митологически и обредни функции. Той е вярван като символ-водач между световите, като символ на просветление и познание, натоварван е с лечебни и изпитателни (клетвени) функции, като място за проявление на божество и много други. Огненият олтар е място за поднасяне на дарове на божества, но и на богопоява. В много древни традиции доближаването и влизането в свещен огън е религиозно задължение за постигане на най-висока цел, изкупление, водач по пътя към Отвъд, постигане на извънредна сила, знак за почит към бога, задължение, наложено от бога. Огънят е космическа сила, която топли, изгаря, но е и Светлина. Именно като светлина и космическа мощ той е другото, огледалното лице на слънцето. Историята за вярата и почитта към Слънцето и Огъня е и история за Светлината, която всеки носи в себе си, вървейки или препускайки по своя житейски път. Тази Светлина, най-често несъзнателно, кара хората да се устремят към божественото. И това на пръв поглед ирационално поведение е всъщност проявление на вечния стремеж към божественото познание. Светлината на Слънцето или на Свещения огън/Светилник е най-сигурното спасение от демоничните и смъртоносни за човека сили на хаоса още от началото на човешката история.

Най-големият засега открит на територията на България долмен, с. Златосел, община Брезово. Снимка Владимир Мачоков

Светлината и тъмнината са универсални категории в свещените текстове, архитектурата, свещените пространства и обредните практики (включително посветителните) на различните религиозни системи.

Бронзов начелник от конска юзда. В единия край е моделиран кръгъл бутон – слънце, украсено с трискел, от другата страна – бича глава. VI в. пр. Хр, с. Софрониево, община Мизия. Снимка Росен Колев

Заради тази универсалност те се превръщат в синоними на бинарните опозиции знание – незнание, посветеност във вярата и непосветеност в нея, в морален, етически и социален ориентир. Например Платон (Resp. VII. 514A–521B) сравнява тъмнината на пещерата с непосветеността и необразоваността и допълва, че посветените знаят за царството, неосветено от светлина. За Прокъл (Rem publ. 12. 287–96) невежиат е затворник и изкачването му от мрака на пещерата към светлината е достигане на душата в царството на разума и доброто. Тази изключително висока позиция е отредена на светлината заради ежедневно космическо движение светлина – мрак в двете полусфери на космическата елипса, и заради космическия огън (от гръм), който хората, според мита, получили от Прометей. Опозицията светлина – мрак оформя цялостното мислене на човека, специално религиозността и свещения пейзаж. Най-малко четири са начините светлината да е неразделна част от свещения пейзаж – естествената светлина от слънцето и други небесни тела, огънят като проекция на слънцето на земята, светлинните лъчи или цветните конструктивни елементи, атрибутите на божества и предмети в сакралните топоси. Всеки от тези елементи е съществен за свещената география. Светлината и тъмнината/мракът са ориентир в свещените територии и постройки, в които се извършва обредност.

Изобразителният език е оригинална комуникационна система, при тежаваша времева индикация и информация към кои слоеве на обществото принадлежи. Както култовите предмети, така и тези с утилитарно предназначение чрез своята форма и украса са носители на културна памет, включително за вяра и обредност. Най-известните примери от кул-

Сребърна украса на конска юзда. Краят на III – началото на II в. пр. Хр., с. Равногор, община Брацигово. Снимка Никола Генев

**Слънчева стела във формата на пламък, „Люляково светилище“
край с. Свежен, община Брезово. Снимка Валерия Фол**

турното ни наследство за изобразяване и моделиране на свещен огън са завихрените пламъци на слънчеви дискове върху вратите на храма в могила „Шушманец“, Казанлъшко, огненият олтар, гравирани на начелника от конска амуниция, открита край с. Равногор, Брациговско, слънчевата стела с форма на пламък край гр. Брезово, многобройните глинени олтари, откривани в археологически резерват Сборяново, в Казанлъшката долина и другаде.

Писмените извори, отнасящи се за тракийската религиозност, дават основание да се предполага, че светлината и тъмнината са имали значение в посветителната обредност на траките. На първо място трябва да се посочи сведението на Херодот и последвалата го писмена традиция за Залмоксис и построеното от него подземно жилище, за Орфей и обучаваните

**Каменна врата от подмогилния храм в могила „Шушманец“ в „Долината на тракийските царе“. Вратата е била покрита с бяла шукатора, върху която с червено са нарисувани слънчеви дискове със завихрени пламъци, IV в. пр. Хр.
Снимка Валерия Фол**

от него аристократи в специално построена сграда, които многостранно са коментирани в научната литература. Може да се обобщи, че обредният катабазис е присъща форма на посвещение за тракийската аристокрация. Ю. Устинова разглежда митичните обитатели на подземни помещения, лечители и оракули Трофоний, Амфиарай, Кайнеус, Аристей, Залмоксис, Резос и Асклепий и си задава въпроса дали са демони, херои или богове. Тя стига до извода, че в Тракия, Тесалия и Беотия са почитани култове, включващи подземното жилище на владетеля и неговия патронаж над инициационни и/или обреди за обожествяване, и обяснява разпространението на този тип култове с миграция от северната част на Балканите към Тесалия и Беотия и от там към Мала Азия. Етнизирването на инициационната практика чрез обреден катабазис е несъстоятелно, според мен, тъй като тя е присъща на средиземноморските култури. Търсенето на специфичните решения в различни райони дори в границите на една етнокултурна общност е по-ползотворният подход. Откриваните в Тракия подмогилни постройки, в някои от които едно от помещенията е куполно, са обикновено наричани гробници, въпреки че някои от тях са по-скоро с характеристика на хероон. Макар все още като предположе-

ния са изказани и мнения, че някои от тях са играели роля и на зали за посвещение и хероизиране. Въпросът за функционалността им трудно ще бъде решен заради непълните публикации на повечето от тях и поради необходимостта от редица комплексни проучвания, особено на ефектите на светлината и звука.

Светът на мъртвите е пространство без светлина. Катабазисът и обредите за установяването на контакт с душите от отвъдния свят се извършват в мрак, в средата на нощта или на място, което не е огряно от слънце. Но пътят до Отвъдното и в храмовете за катабазис винаги е осветяван от светилници и свещи. Затова в много погребения и в места за катабазис са откривани светилници, канделабри и следи от факли. В някои погребални практики пътеводният огън е пален в специално направени огнища, в които са изгаряни и дарове за боговете на отвъдния свят.

В първата книга на съчинението си „Сатурналии“, писано между 80-те години на IV и началото на V в. сл. Хр., неоплатоникът Макробий изрично говори за дуалния образ на тракийския бог – през деня Слънце, през нощта – Огън (*Alex. Polyh. Phrugiaca* (?) = *Macrob. Sat. I. 18, 11 Willis = FGr Hist. III A 273 F 103 = Fol 1986: 26*). Той се опитва да противопостави на всепо-силния християнски еднообразен монотеизъм всепроникващата сила и всебожието на Хелиос и Огъня като двете лица на един бог. Макробий обяснява, че в Тракия, на върха Зилмисос, се намира светилище с кръгла форма, чийто покрив е с отвор в средата. По време на свещенодействията слънцето се нарича Аполон, когато е в горната полусфера, т.е. през деня, и Дионис, когато е в долната полусфера. За Макробий Аполон и Дионис са двата образа на тракийския Сабазий, богът, който въплъщава единството на двете начала в Космоса – соларното (слънчевото) и хтоничното (земното).

Нощем е безопасно само край домашния огън или при земния образ на слънцето – свещения огън. Затова и са запазени редица обреди, чрез които всички славят светилото и земния му образ и се стремят чрез обреди да му помогнат да победи тъмните сили на Хаоса и Студа. Първите слънчеви лъчи и трепкащият пламък на жаравата или на свещичките са жива връзка с това космическо божество, независимо в кой край на света се намираме и как хората славят своя бог.

РЕДАКЦИОННО

Настоящият материал („Silsile (духовно родословие) на шейх Бедреддин“ и „Шейх Бедреддин като писател“) е част от книгата „Шейх Бедреддин, синът на съдията от Симава“. В „Списание Път“ вече представихме автора Франц Бабингер (1891–1967 г.) и девет поредни глави от книгата в броеве 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19 и 21 на списанието: „Живота на шейх Бедреддин“, „Османски извори“, „Хроника на Ашъкпашазаде“, „Хроника на Мевлана Нешри“, „Обобщение“, „Хрониката на Дукас“, „Учението на Бедреддин“, „Бедреддин и сефевидите“ и „Малоазийските сектантски формирания“.

Продължаваме традицията във всеки следващ брой на списанието, посветен на организирането от дружеството поход „По пътя на Бедреддин“, тази година 19-и поред, да представяме по една глава от книгата на забележителния немски културолог и османист.

Целта на редакционния екип е в научен оборот да влязат колкото може повече непревеждани материали за един малко изследван период от българската и европейска история.

SILSILE (ДУХОВНО РОДОСЛОВИЕ) НА ШЕЙХ БЕДРЕДДИН

В биографията на Бедреддин Мехмед Тахир в своя, за съжаление, все още незавършен труд за „османските писатели“ (*osmanli mu'ellifleri*, Stambul, 1333) на с. 39–40 предоставя сведения за живота на Бедреддин, за жалост, без да назовава източника си. Заради старанието и точността обаче, с които се отличават почти всички, най-вече биографичните трудове на този извисяващ се далеч над средностатистическия османски учен и лично на мен добре познат писател, до когото често се допитвам при нужда, без колебание би могла да се приеме достоверността на неговото изложение. Мехмед Тахир Ефенди, който впрочем дълги години работи в Солун като директор на тамошното военно училище, така че живее съвсем близо до Сер, както сам обяснява, има възможността да събира сведения за Бедреддин на място – в дервишкия манастир. Там той успява да види *menaqib-name* на Бедреддин (срв. с. 77), там трябва да се е осведомил и за „поредицата“ от „апостолски унаследените“ учители на шейха.

Най-напред ще представя списък на духовните водачи на ордена според Мехмед Тахир:

Шейх Бедреддин, Хюсейн фон Ахлат, Абу'л-фатх ас-Саиди, Абу Мадян Магриби, Абу'л-Баракат, Абу'л-фадр Багдади, Ахмед Газали, Абу Бекр Нессадж, Абу'л-Касъм, Абу Али Кятиби, Али Да'удбари (!), Джунейд Багдади.

Ако имам възможността да представя по-долу точно обяснение на *silsile*, то за това трябва да съм благодарен преди всичко на дейната помощ в Лайпциг на Рихард Хартман, който с познанията си в тази област ми направи изключително ценна услуга.

Това даде като резултат следната коригирана и изяснена картина:

1. Джунейд от Багдад, прочутият мистик, умира през 297/909 г.; срв.: EI, I. Bd., S. 1110, ал-Худжвири, *Kaschf al-mahdschub*, издадена от R. A. Nicholson, London, 1911, p. 128 sq.

2. Абу Али Ахмед б. Мухаммад ар-Рудбари, умира през 322/934 г.; срв.: ал-Кушайри, *al-risala fi'ilm al-tasawwuf*, издадена в Кайро, с. 30; Шарани, *Tabaqat kubra*, Кайро, 1305, т. 1, с. 91; Ахмед Хилми, *Hadiqat il-ewlija*, бр. 3: *Suhrawerdije*, Истанбул, 1318, с. 4; Ибн ал-Атир, *Chronicon*. Ed. C. J. Tornberg, VIII, p. 222; Ибн Халикан, *Biogr. Dictionary*. Ed. Vn. Mac

Ахмед Газали, беседващ със свой ученик – персийска миниатюра от ръкописа „Маджалис ал-ушшак“ (Събрание на влюбените) от 1552 г., единственото известно изображение на Газали. Снимка <https://ru.wikipedia.org/>

Guckin de Slane. Vol. 1, p. 86, Nr. 4 (Paris, 1843); ал-Худшвири, на посоченото място, с. 157.

3. Абу Али б. ал-Катиб, умира след 340/951 г.; срв.: ал-Кушаири, на посоченото място, с. 32; Шарани, на посоченото място I, 96; А. Хилми, на посоченото място, с. 7; ал-Худшвири, на посоченото място, с. 158 и сл.

4. (Липсва в silsile при Мехмед Тахир и следва да се допълни): Абу Осман ал-Магриби, умира 373/983 г.; срв.: ал-Кушаири, на посоченото място, с. 35; Шарани, на посоченото място, с. 104; ал-Худшвири, с. 169 и сл.

5. Абу'л-Казъм Али ал-Гургани, умира през 450/1058 г. или 469/1076 г. (в silsile на Газали при Мустада аз-Забиди, Итхаф, издание VII, Кайро, 247 (срв.: Hartmann, R. *Al-Quschairi's Darstellung des Sufitums*. Berlin, 1914 (*Türk. Bibl.*, 18. Bd.), таблицата в края; А. Хилми, на посоченото място, с. 12; Джамии, *Nafahat al-uns*. Ed. W. Nassau Lees. Kalkutta, 1859, p. 347 sq.

6. Абу Бекр Несадж, умира през 487/1094 г.; срв.: А. Хилми, на посоченото място, с. 14 и сл.

7. Ахмед Газали, умира през 517/1123 г.; срв.: А. Хилми, на посоченото място, с. 16 и сл.; Джамии, на посоченото място, с. 426 и сл.

8. Абу'л-фадал Ибрахим от Багдад.

9. Абу'л-Баракат от Багдад.

10. Абу Саид от Андалусия.

11. Абу Мадян

Шуаиб б. ал-Хюсейн от Андалусия, умира през 594/1197 г.; известен мистик, срв.: EI, I, S. 104; Barges, *Vie du celebre marabout Cidi Abou Medien*. Paris, 1884.

12. Абу'л-фатх ас-Саиди.

13. Хюсейн от Ахлат, срв. по-горе, с. 36, бел. 14.

Както показва *Mir'at ül-maqasid*, Истанбул, с. 31 на Ахмед Рифат, silsile на Бедреддин се предава на Абу'л-Хасан Шадили (656/1258 г.), основателя на известната, кръстена на негово име секта Шадилия и стига до Абу Мадян; при това наистина е редно да се отбележи, че в други източници са посочени съвсем различни редици за Шадилия (срв. напр.: Б. Ходжа Ахмед Хилми, *Hadiqat ül-ewlija*, бр. 7; още Depont, O., X. Coppolani. *Les confreries religieuses musulmanes*. Alger, 1897, както и Rinn, L. *Marabouts et Khouans*, Paris, 1887). Същото гласи silsile на Сухраверди до Ахмед Газали, поне според А. Хилми, на посоченото място, бр. 3; но колко малко внимание се обръща на всичко това доказва фактът, че това, което при А. Хилми се явява като silsile на Сухраверди, в книгата на ал-Бадри ал-Кашшаши (1660) *Al-simt al-madschid al-dschami li salasil* (Хайдарабад, 1327), с. 76 и сл. е представено като silsile на Халвети.

Ректоратът на Мюнхенския университет „Лудвиг Максимилиан“, където е учил и работил Франц Бабингер. Снимка <https://bg.wikipedia.org/>

Заветите на Бедреддин

Пламъците пишат по ръцете ми
с топлецо мастило от искри.
И с няколко слова, от шейха вдъхновени,
че тук е бог, о да, и това си самият ти.
Колко малко исках аз – по зрънце само
от мъдростта ти да попия
от теб, мистико – философ,
че ти зададе ми насока...
С любов да раздавам душата си без жал
и мигом да забравя кому какво съм дал.
Донесе ми от ветрове заръка,
пожари звездни, за да не тъжа,
от мъка песен, а от песен мъка,
и аз не зная как ще издържа –
да дам на гладния надежда, на сития – копнеж,
на веселия – милост, на тъжния – мираж.
на гордия – утеха, на плахия – мечта.
на скромния – посока, на алчния – сърце.
Пламъците пишат по ръцете ни
думите, родени в среднощен час.
И взех от тебе вярата,
че любов е да помогнеш, любов е да дадеш...

*Веселин Радославов Филев –
IXа клас, ПЗГ „Добруджа“, гр. Силистра*

Анджан Мюдайли, VIII клас, СОУ „Петър Берон“, с. Хитрино, обл. Шумен

**Берна Мюстеджеб, IX клас,
СОУ „Христо Ботев“,
с. Паисиево, Дулово**

Идеите на Бедредин през призмата на съвременния и модерен свят (есе)

Живеем в ХХІ век. Векът на по-модерните технологии, векът на пониския морал, векът на глупостта, векът, в който ПРИЯТЕЛ е този, когото мога да използвам. Ето, това е нашият век, в който целта оправдава средствата. Гражданин съм на Република България и на обединена Европа. Тази Европа, на която всички сме граждани – едно голямо семейство от демократични държави, работещи заедно за подобряване живота на хората и за изграждане на един по-добър свят.

Идеите за обединена Европа се раждат след убийствата и опустошенията на двете световни войни. Идеи, които са били актуални и в миналото, през XV век – идеи за равенство и духовно братство между хората, независимо от тяхната религия. Идеите на шейх Бедредин, философа-бунтовник, появил се във време на отчаяние и безпътица, налагани от Османската империя, мечтаещ за ликвидиране на безправие и насилието, за едно по-честно, по-толерантно общество, готов на бунт и въстание, за да сваля тези, които са забравили обикновения народ. Роден е около 1358 г. в малкия град Симавна, близо до Одрин. Израснал в знатно османско семейство, заобиколен от любов и разбирателство, с баща мюсюлманин кадия и майка християнка, Бедредин е възпитан в духа на Корана и в духа на християнските ценности, посветил е живота си на знанието. С изключителния си за времето интелект, солидно теологично образование и дългото си пребиваване в големите ислямски средища, шейх Бедредин е имал славата на един от най-учените мъже, познавали закона и предписанията на правови, морално-етически, традиционни и религиозни норми в исляма, регулиращи значителна част от живота на мюсюлманите. В продължение на години той обикалял из малоазиатските провинции и изучавал взаимоотношенията между християни, мюсюлмани и евреи, което му дало възможност да опознае техните култури и религии, да опознае бедни и богати хора. През годините пишел множество мистични книги, обущувал с много различни хора, станал велик учен и мъдрец, изявил се като политик.

И съвременният модерен свят, и шейх Бедредин мечтаят за края на съперничеството и омразата. Той – народен водач – успява да обедини хора от различни религии на Балканите в първото антифеодално въстание, което поставя на сериозно изпитание стабилизиращата се след продължителна гражданска война Османска държава. Непоколебими борци,

слели в едно идеи, дела и борба за премахване и преобразуване на несправедливата действителност в името на свободата, равенството, взаимната любов и уважение между хората.

Много хора приемат Бедреддин като еретик, но що се отнася до нас, българите, ние го уважаваме като умен, буен, решителен и смел човек – веднъж определил целта си, готов с цената на живота си да върви към нея, точно като българските възрожденски дейци, борили се за справедливост и равенство. Като Георги Раковски, който отхвърля турското потисничество, тъй като чуждото владичество е в разрез със стремежите и интересите на българите. Като Любен Каравелов, който се обявява против идеята за дуалистична турско-българска монархия. Като Васил Левски, който е против Османската империя и неистово желае политическото освобождение на българския народ. Като Христо Ботев – смятащ, че могат да се обединят в истински федеративен съюз, дори и с участието на турския народ в името на общата борба. И като много други, борили се за една религия. Религия не на мюсюлмани, християни, евреи, будисти, а религия, осъзнала красотата на вярата – любов, смирение и равнопоставеност. Това е историята, която имаме и сме длъжни да я съхраняваме.

Откривайки шейх Бедреддин, аз разбирам колко е актуален той и днес; как неговите идеи до голяма степен отварят очите на хората като членове на Европейския съюз с уникалната смесица от хора, езици, култура, традиции, които съжителстват в общност, стремяща се към мир, свобода, благоденствие и социална справедливост за всеки.

Всички искаме да си помагаме, това е присъщо за хората. Бог е създавал хората, за да са свободни, за да живеят братски помежду си, за да се обичат. И ако искаме да променим нещо в общия ни дом на голямото Европейско семейство, то трябва да започнем с нашето самосъзнание на граждани, защото всеки човек, независимо от неговата националност, е уникален и неповторим и има място сред останалите. Обединена Европа ни дава възможност да се потопим в културата на други държави, да научим езиците им и да се усъвършенстваме, за да действваме заедно и да успеем да разрешим глобални проблеми като престъпността и икономическата криза. Проблеми, които касаят и теб, и мен.

Животът е чудесен, когато го споделяме с другите и можем да обичаме истински всичко и всички; като се научим да ги приемаме, без да съдим и оценяваме – така денят ни винаги ще бъде слънчев и ще бъдем част от голямото семейство на Европейския съюз.

Идеите, посветени на „Похода на толерантността“ са възпитателна дейност, която се стреми да накара децата да надникнат в историята и да я изследват много назад. До последния си ден шейх Бедреддин е раз-

пространявал идеята за равенство и разбирателство и е оставил светли надежди у народа. В наши дни ние отново имаме нужда да се върнем назад в историята, дори и тя да е толкова далеч, в търсене на примери за правилни отношения между хората. Да открием човека и мирогледа му и да разберем как той е обединявал хора, изповядващи различни религии, но имащи една и съща цел – да живеят задружно, и че не е необходимо да бъдат разделяни изкуствено. Политици, медии, армия, полиция – те всячески разделят народа, настройват хората един срещу друг и ги повеждат към какви ли не безсмислени каузи и лидери. Ако нашият велик народ се обедини срещу своите душмани и се освободи от икономическо и политическо робство, той отново ще процъфтява. Няма друг народ в света, който, целенасочено поставен в сегашните условия, на прага на оцеляването, да успява да живее достойно, да храни, облича, образова и възпитава децата си. И това ме кара да се гордея, че съм потомък на славния български род.

Бедреддин е дал много на света и затова той остава за мен като идеал за свобода, справедливост, равенство, взаимно уважение и любов между хората. Нека всички заедно градим новото, като пазим, разбираме и прилагаме старото. Нека и ние като тези велики личности превърнем словата си в дела, защото в миналото са нашите корени, но какви ще бъдем сега, решаваме днес НИЕ самите!

*Даяна Живкова Димитрова –
VIIа клас, ОУ „Неофит Рилски“,
гр. Габрово*

**Серхат Реджеб, VIII клас,
СОУ „Христо Ботев“, с. Паисиево**

История-съдба

На шейх Бедреддин

Старите размирни времена
разказват история – съдба една
за шейха – мъдрец Бедреддин,
с житейско верую – Бог е един.

Бил той реформатор и еретик,
учен, философ и мистик.
Проповядвал идеи по света
за религиозен мир и свобода.

Бунтувал бедните онеправдани –
евреи, християни, мюсюлмани.
Обесили го властите за назидание –
като върховно божие наказание.

Животът му за нас е послание
за разбирателство, желание
за добросъседство, доверие и мир
по цялата човешка земна шир.

*Иван Йорданов –
VIIIа клас, СОУ „Н. Й. Вапцаров“,
гр. Силистра*

**Владислав Крайчев, I клас,
СОУ „Петър Берон“,
с. Хитрино, обл. Шумен**

За Бедреддин, историята и вечния човешки стремеж към космическа хармония (есе)

*Но разкажи със думи прости
на тях – на бъдещите хора,
които ще поемат поста ни,
че ние храбро сме се борили.*

Н. Ванцаров

През XIV век в България съществува уникален случай, когато един човек прави опит да се обединят ценностите на две религии. Става дума за Бедреддин Симави, в чиято ценностна скала намират място идеите на Библията и Корана. През 1416–1417 г., последван от много хора от османски произход, поставя началото на едно ново движение.

Къде започва то? Къде е началото? Достатъчно е да се поровите из „пожълтелите страници на историята“, за да видите, че отговорите са различни, разминаващи се. В тази различност откриваме факта, че въстанието не може да бъде свързано с една единствена начална точка. Вероятно то е започнало едновременно на различни места. А това е свидетелство за въздействието, което са оказали идеите на Бедреддин на обкръжаващия го свят. Затова, както 7 града спорели и всеки от тях смятал, че е родно място на големия поет Омир, така и много градове днес смятат, че са родно място на въстанието на Бедреддин.

Движението обхваща голяма част от българските земи – Лудогорие и Добруджа. Идеята за равноправие печели много привърженици и сред християните.

Въстанието е потушено жестоко от войската на първородния син на българския цар Иван Шишман – Искендер бей, който по онова време приема исляма. В тази битка той загива. Историята го обрича на гибел, защото отказва да зачеркне границите в духовното пространство на Библията и Корана. Съдбата му отрежда да се роди и отрасне с християнската ценностна система, а после да воюва с нея. Неговата битка е обречена на гибел. Защото избира войната. Битката на Бедреддин ще остане, ще продължи, ще съществува. Защото е битка за мир. Причината за това е, че той оставя следа в сърцата на хората, завещавайки им своите толерантни идеи. Те се предават като народна приказка от уста на уста през поколенията. За да бъде жива следата в сърцата на Хората, и до днес се създават

походи по пътя, който е изминал той, рисуват се рисунки, пишат се стихотворения.

Красотата на пътя на Бедреддин е нарисувана с духовна мъдрост, песни и танци. Учението, което е изповядвал той, се нарича суфизъм. Това е нравствена програма, чрез която човек може да излезе от реалната си същност и от цялата нечистота, в която действителността го е потопила, и да се побере в Божествената чистота. Както Бедреддин, така и всички други хора, които стават последователи на суфизма, се наричат дервиши. Нашето поколение (родените след 2000-та година) на практика не знае нищо за тях. Нека ви разкажа. Те са мъдреци, които символизират единението с Бог. Чрез своите мистични танци мълчаливо общуват с Бога чрез специфични движения. Докато танцуват, дервишите се подреждат в правилен кръг около своя учител и започват да се въртят около оста си, постепенно засилвайки скоростта на въртене до изпадане в пълен екстаз, нещо като медитация. Идеите на древните гърци /Питагорейската школа/ оживяват в танца. Смята се, че всеки танцуващ е планета от нашата Слънчева система и в танца той следва движенията на тази планета. Танцът става Космос. „Азът“ става микрокосмос. А движенията в него търсят красотата на Космическия ред, на хармонията, която от Космоса намира място в човешката душа. Микрокосмосът се слива с макрокосмоса. Танцът внушава, че всички ние сме малки галактики със свои планети, но в същото време сме част от голямата космическа галактика. Той символизира вечния кръговрат на живота. Затова дервишите смятат, че чрез въртенето около собствената ос духът се освобождава, отърсва се от земното и тленното и успява да се устреми към божественото. Танцът е едно мистично пътуване чрез любов и мъдрост към съвършенство и космически ред. Танцьорите се въртят отдясно наляво, като дясната ръка е вдигната нагоре, чрез нея приемат волята на Бог. А лявата ръка сочи надолу, с нея раздават приетото от Бог на хората. Изпълнителите на танца са облечени в широки черни наметки, които символизират смъртта, те се свалят в определен момент от танца – освобождават душата от земните грижи, и дервишите остават облечени в широки бели роби. Конусовидните издължени шапки, които носят по време на танца, символизират надгробни камъни. Цялостното послание на музикално-танцовата церемония е свързано с прераждането на душата и тялото, и чрез състояние на транс и екстаз, достигане на Божественото.

В тези танци се оглежда мистичната мечта на Бедреддин за родния край, която го кара да се върне на Балканите. По това време в Османската империя се водят непрестанни борби за власт между Мехмед и Муса Челеби – двамата наследници на трона на султан Баязид. Историята е

Викторио Велинов, V клас, ОУ „Христо Ботев“, с. Крайници, Дупница

оставила техните имена, защото тя хваща „контурите само, а вътре знам, ще бъде празно“. „Вътре“ са Бедреддин и хората, които го следват. Те са обикновени хора, крило всекидневно полагат труд, за да се прехранват и да оцеляват. Тези хора нямат никакви лоши намерения и планове за власт и надмощие. За тях (а може би и за нас), поетът казва: „Ний бяхме неизвестни хора /от фабрики и канцеларии, /ний бяхме селяни, които /миришеха на лук и вкиснало...“.

Шейх Бедреддин постъпва във войската на Муса Челеби като главен военен съдия. Видяното досега по света и качествата, развити от учението, много бързо му носят успеха. Престолът е завладян с най-големия грях – братоубийството. Гневът на Мехмед достига и до мъдреца Бедреддин. Той е хванат и заточен далеч от родното си място, но на третата година успява да избяга и да се завърне в родината си. В самотата на изгнанието, той прави равносметка на своя живот. Тези размисли го карат да осъзнае, че в света всеки е равен на другите. Бедреддин вижда как жертви

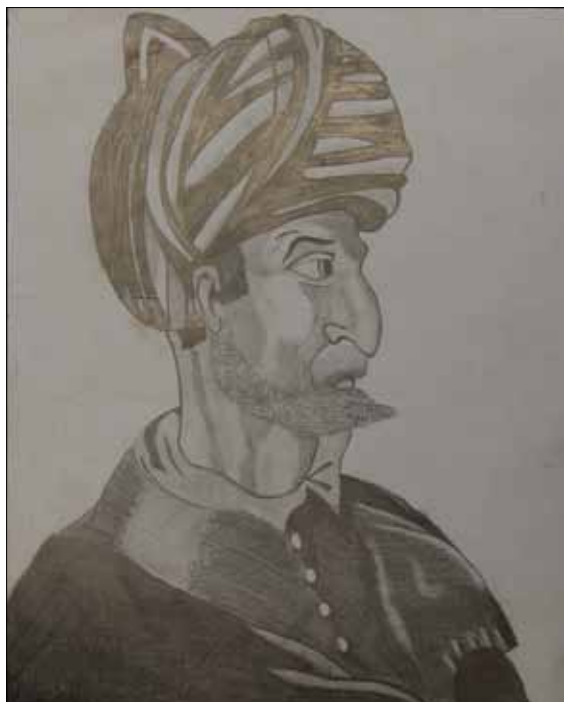
Мелтем Ахмед – ПГО, Разград

са винаги обикновените хора с добри сърца. Тази огромна несправедливост го превръща в духовен водач на една нова идея – идеята за равенство и толерантност между хората.

Пътувала векове, тази идея пристига в XXI век като духовната мечта на Бедреддин и се превръща в нравствена програма на Европейския съюз, в скала на духовни ценности, без които не можем да си представим съществуването и развитието на човешката цивилизация.

Днес Европейското пространство е очертано с контурите на Бедреддиновите идеи!

*Ралица Димитрова Димитрова –
VIв клас, СОУ „Васил Левски“, гр. Русе*

**Маринела Стефанова, X клас,
СОУ „Йордан Йовков“,
гр. Тутракан**

**Пресиана Петрова, 12 год.,
СОУ „Цанко Церовски“,
гр. Полски Тръмбеж**

Дали сме достатъчно смели да осмислим познанието? (есе)

При всяко отмерване на най-бързата стрелка на часовника около кораба на познанието жужи събралото се множество от хора, слизащи от сивия влак на скучното битие. Повечето от тях живеят в един забързан, паралелен свят, свят без чувства и емоции, далеч от човечното. А аз ли? Аз седя под старата липа в парка и постепенно насочвам мисълта си към разказа, който дядо Матей ми сподели преди няколко часа.

Белобрадият господин започна разказа си по следния начин: „Годината беше 1364, а денят бе скрит някъде зад многото цифри на календара. Слънцето не залязваше, защото не изгряваше. Старата врата вече месеци не беше изкрещявала с дръзкия глас на надеждата, а паякът в ъгъла отдавна изплете мрежата си. Единственият звук в студената стая бе плачът на стария люлеещ се стол. Върху сандъка в ъгъла имаше един пръст прах, а на земята лежеше стар скъсан калъф от цигулка. Столът се поклащаше леко до прозореца, от който се виждаха само едри капки дъжд и дебелият клон на старата липа в двора. Сякаш нищо не се бе променяло с години.

Изведнъж обаче изгря пламъкът – надежда в дома, в който бяха намерили място две религии, на мюсюлманин и християнка. Спокойствието и рутинното протичане на дните на едно семейство бяха нарушени от силния плач на пеленачето, орисано да бъде спасител и да донесе идеята за равенство. Нарекоха го Бедреддин.

Възпитан в духа на Корана и същевременно възприел християнските ценности, погълнат от мъдростта на богопознанието, Бедреддин предприема дълго двадесетгодишно пътешествие в науката. Първата спирка била Бурса, при стария му учител Махмуд ефенди. Там заедно с братовчед си Мюейед и приятеля си Муса любознателният Бедреддин изучава главно философското обяснение на Исляма и противоречията в Корана, Келяма.

Продължавайки да гори, впоследствие Бедреддин се отправя към духовния център на Анадола, Кония, където изучава при Фейзулах ефенди логика, право, астрономия и наука за буквите, а в Йерусалим се насочва към джамията на прочутата школа Акса. В Кайро е приет директно в интелектуалния елит, където блясват острият му ум и новите му идеи. По покана на учителя Мубарекшах се отправят на поклонение в Мека. Връщайки се в Кайро, продължава да учи при шейх Екмелюдин – глава на сектата ханефи. Плод на мъдростта, изградена в неговия душевен свят, са написаните от Бедреддин книги“.

Тук разказът на белобрадия мъж спира за момент, той ме поглежда укорително и ми прошепва тактично: „Дете, не мисли, че това са просто факти от живота на един човек, които трябва да запомниш, а се замисли колко е дълъг пътят на познанието!“, след което продължава все така въодушевено разказа си: „Славата му на мислител достига и до султана на Кайро Беркок, на срещата с когото присъства и Хюсеин Ахлати, духовник и водач на силна религиозна секта, под чието влияние е и султанът. Ахлати успява да посвети Бедреддин в крайния мистицизъм на неговата секта. Погълнат от идеите на сектата, Бедреддин раздава имуществото си, облича груба аба и се затваря в текето на Ахлати.

По-късно се установява в една пещера, в която се отдава на пост и молитва и се разболява тежко.

Така, след дългото двадесетгодишно пътуване, Бедреддин се връща в Одрин при родителите си. Той се потапя в размисли относно видяното, изследва в детайли социалните и религиозните отношения между мюсюлмани, християни и евреи. Пише книги, в които открито отхвърля съществуването на задгробния живот.

Шейх Бедреддин спечелва привържениците си с авторитета на справедлив държавен администратор по времето на Муса и най-вече с проповядваните от него идеи за социална справедливост и „братство между религиите“. Идеи, които и в XXI век звучат все така актуално, към които човечеството все още се стреми“.

Дядо Матей прекъсва отново разказа си, въздиша тежко и си задава реторично въпроса: „А дали хората са достатъчно смели, за да осмислят познанието, което Бедреддин им поднася? Отговорът може би е ясен от векове и той е свързан с факта, че шейх Бедреддин Симави е убит, а селищата, подкрепящи неговите идеи, опустошени. Умира човек, оставил светли надежди у човечеството, а учението му, което е предшествовало учението на хуманистите в Европа, звучи все така болезнено актуално и днес.

Днес е малко по-различно, тъй като живеем във време, когато махалото на часовника се движи все по-бързо, а сивотата и динамиката на ежедневието и неговата дотеглива цикличност убиват в нас миналото и човечността“.

Стойки под старата липа и връщайки се назад към времето на Бедреддин, поддръжник на общата вяра, за когото „всички са чада на Бога, те са равни братя“, осъзнавам, че малко са хората в това злободневие, които като шейха осъзнават красотата на различието. Всеки от нас изглежда по различен начин. Независимо от цвета на кожата, от религията, която изповядваме, всички сме равни и всички имаме право да бъдем себе си, да бъдем различни. Ние трябва да се научим да откриваме красотата в

Християна Йорданова, VIII клас,
СОУ „Христо Ботев“, гр. Тутракан

Радостина Николова, IX клас, ОДК „Малкия принц“, гр. Тервел

различното и да приемем, че светът е шарен и необятен. Когато забравим предразсъдъците си и осмислим идеите на Бедреддин, на нашата земя ще царуват надежда, мир и светлина. Ако в забързаното си ежедневиe позволим да се влее капка от миналото и се вслушваме в думите на Бедреддин, ще научим много ценни съвети, които ще покълнат в съзнанието ни като малко семе и ще допринесат за светлото ни бъдеще. А слънцето спокойно ще се облегне на небосвода и ще разпусне дъгите си лъчи, за да прегърне Земята.

И днес слънчевите лъчи изминаха дълъг път, за да стигнат до пределния свят на реалността. Изминавайки милиони километри, слънчевите пратеници се сблъскват с жестоката действителност с всеки нов изгрев, а аз се надявам, че това злободневиe скоро ще се промени. Хора, вслушайте се в съветите на Бедреддин Симави!

*Симона Валентинова Чаушева –
9Н1, ГПЧЕ „Христо Ботев“, гр. Кърджали*

ВАЛЕНТИН СТАРЧЕВ НА 80

ФОРМАТА – НАЧИН НА УПОТРЕБА

Най-трудно се пише за човек, за когото си писал няколко пъти. Само който го е правил, знае за какво говоря... Признавам и предупреждавам, че ще използвам старите си текстове. Те на места са учудващо актуални, на места ни връщат доста назад. Не съм сигурна, че има и други важни неща за казване, освен вече изречените. И това говори добре не за мен, а за Валентин Старчев. Но все пак годините си вървят. Светът върви също напред. Не ми се струва, че се развива в добра посока, но току-виж се лъжа.

Валентин Старчев стана на 80, което е направо невероятно. Запазил е спокойната си и горда осанка, не губи присъствие на духа и сините му очи те пронизват. Напоследък преживяванията около паметника „1300 години България” му нанесоха много рани, но той, като един истински боец, не се предава. Хладнокръвието (поне външно), с което приема безумието на хората, е забележително. Колкото и да е невъзможно, но признавам, опит-

вала съм се да се поставя на неговото място и... не съм сигурна, че бих имала неговата уравновесена, цивилизована и интелигентна твърдост. Въпрос на характер и, разбира се, въпрос на класа. Такъв култивиран стоицизъм притежават само хората без комплекси и с голям дух. Даже сега, когато пиша тези редове, не мога да се начудя на цялата цинична и агресивна буря, която неговият монумент предизвика. Все повече се убеждавам, че под тинестите пластове на политическите причини, към които включвам и управленската безотговорност, се крие по-скоро пълната липса на културна и пластическа грамотност. Някак все по-трудно можем да дефинираме усещането за форма, обем и пространство и тяхното внушение... тъжно заключение.

В. Старчев е скулптор от чист вид. Но подобно качество се приема трудно от хората (масовите зрители), които разпознават само приликата, наподобяването и красивото като плюс. Ох, това неясно понятие „красиво"! Фигурите и композициите на художника не са еснафски приятни, не флиртуват с публиката и изобщо... не са лесни за харесване.

Ще си позволя да вмъкна тук текста си от преди няколко години. Мисля, че се отнася за една много важна за скулптора (и нас) изложба.

На не много художници Господ пре-

допределя вълнуващи в творчески план зрели години. Способността да изненадваш почитателите си (а защо не – и неприятелите си?) е наистина голям дар...

Скулптура на страстта или страст към скулптурата? Този риторичен въпрос би могъл да изчерпи всякакъв анализ, защото е най-прекия път към разбирането на неговата (на Валентин Старчев) пластика.

В някакъв смисъл моите думи са наистина позакъснели, тъй като изложбата вече е минало. Но голямото предимство за автора е, че новата му колекция оставя дълбока следа. Аз самата пиша по спомен сега, но не ми е особено трудно. Пред очите ми е едно цялостно изживяване – над подробностите и над конкретиката.

Изложбата беше събитие.

Галерия „Райко Алексиев“ бе преобразена. И формално, и смислово. В тъмното пространство с матови, графитени стени и с насочено навътре осветление, досущ като под театрални прожектори, пластиките живееха в собствен свят или по-точно – като на сцена. Сцена на обикновения човешки живот, но без декор и без миманс. Само главни герои. Главни герои, които обаче не играят роли. Носители на изконни човешки чувства. Самодостатъчни във възхода си, издигащи интимността до вечен порив, преживяващи падението си с умерен патос. Герои със стаено достойнство, но и с мощно изразени състояния.

Вече няколко пъти пиша по нещичко за Валентин Старчев и хем ми се иска да повтора нещо – заради натрупванията и диалектиката, хем се опитвам да погледна под нов ъгъл на творчеството му – както, експериментирайки, прави той. За едни по-стари пластики в ателието му бях казала: „...Огромни, бели гипсови фигури може би скоро ще заблестят в бронз. (Всъщност никога няма да „заблестят“ благодарение на безупречния вкус на автора си.)“ Сега, не знам защо, но си представям последните му творби в камък. Те са силни, динамични, едро моделирани, като някакви живи природни форми и... тежки. Монументална скулптура, невлияеща се от размера. Внушителните, едри обеми са богати, изразителни и живи. Движението е силно, повърхностите са пипнати от ръката на истински майстор. Цялата форма просто трепти... Не знам дали и как се запазва истинската, непреднамерена вибрация при леене (да, знам, че не е невъзможно). Но все пак си ги представям в камък – докоснати лично от ръката му... дай Боже! На места грубите повърхности преминават в по-изчистени и гладки плоскости, създавайки неподражаема игра на събиращи се и раздалечаващи се пространствени структури... игри за напреднали.

Мисля, че тази изложба на В. Старчев е (беше) по-драматична, по-обобщена и по-изведена като общо внушение от останалите. За мен поне тя съдържа (не мога да се отърва от сегашното време, защо ли?) в

най-голяма степен понятието „вечност“. Имам предвид не само това, че е стъпила много сигурно в територията на нашата, а и на европейската модерна класика. По-скоро в нея прозира една овладяна драматична чувствителност, а така също прави трайни естетически и духовни изводи, които са най-близко до понятието „мъдрост“. Усеещаш на най-дълбоко ниво, че скулпторът е постигнал някаква особена вътрешна хармония. Умиротворена страст, може би е това...

Дали става дума за бурна емоция в общоприетия смисъл на думата, до романтика на ежедневието или пък до смела (заради многобройните аналози) интерпретация на библейската история за Каин и Авел... разбираш, че си в досег с артист *par excellence*, който отдавна е спрял да се интересува от дребните суети, краснописността на моделирането и показната ефектност. Ще пощадя и него, и вас от клишето за излъчваща се собствена светлина, за професионализъм, хуманост и т.н. Важното е, че лаконичните и ясни в пластически смисъл обеми – лабиринти, носят нещо доста по-голямо и смислено от обикновена радост за окоето. Те са пластически израз на една душевност.

Напоследък често се опитвам да разбера защо новото изкуство е такова, каквото е. И един от отговорите ми е, че хората вече не са цялостни... те са силно разпокъсани... някакви съществува на парчета, което

не означава – личности. Авторската позиция се превръща в доста неясно описване на чужди вкусове и криволичене по чужди пътеки, често водещи до задънена улица. Съответно посланията се размиват във фрагментарни изводи и недостигащи до публикацията си маловажни експерименти. Казвам всичко това, защото в изложбата на Валентин Старчев (може би съм леко носталгична), но изпитах усеещане за праволинейност, за превърнатата в художнически жест интелигентност и дълбочина. Усеещане за стабилност в развитие. За убежище, за място без компромиси, за сериозност без дидактичност – все неща, които ме вълнуват особено.

Способността да превръщаш чувствата си в изкуство е присъща само на големите художници – тези, които могат да съединят емоционалност и аналитичност, деликатност и сила и да не губят тръпката...

Валентин Старчев...

Имам въкъщи една негова малка пластика – женска фигура от бронз. Пулсацията на обемите и повърхностите, стремителното движение на уж отпуснатото тяло, натезжалите от сласт умерено деформирани форми будят в мен асоциации с наистина най-доброто от европейската скулптура. Когато си я избрах от ателието му, В. Старчев ме попита защо си взимам най-малката. Какво можеш да му кажеш? Просто той е голям – и в монументалните си работи, и в малките. В случая размерът нямаше никакво значение, беше любов от пръв поглед. Тази пластика,

която е всеки ден пред очите ми, смее да кажа, че ми дава сигурен ориентир относно критериите в изкуството.

Скоро участвахме заедно в една изложба, където за пръв път видях един много стар негов автопортрет. Добър и традиционен или традиционно добър – няма значение. Сериозен, аналитичен и верен на относителната истина според огледалото, както и дълбок и истински според авторското вглеждане навътре в себе си. Дадох си сметка какъв път е извървял скулпторът... Изчистил е всичко излишно и е извадил от себе си онази сила, която е стояла под слоя добре научени уроци, търсения и колебания. Станал е режисьор на собствените си усещания и представи за цел и път, като ги е превърнал в контролирана стихия, неподвластна на нищо, освен на себе си. Старчев е от малкото художници, които с годините стават по-добри и при които физическата енергия се трансформира в нещо друго. Шегуваме се с приятели, че това, неговото поколение, се оказва много жизнено и устойчиво. Дай Боже да продължава все така! Абсолютно съм сигурна, че ателието му е пълно и ще се пълни с още пластика и рисунки. Въпреки че му пожелавам и да не се застояват прекалено!

Иска ми се да кажа и няколко думи за тях – рисунките на скулптора. Експресивни, лаконични, витални и толкова чувствени! Старчев знае за линията, движението и пространството повече от много други... И рисува женските си тела със замах, с мъжка увереност и с любов. Еротиката е нещо много красиво и вълнуващо, особено

видяна през неговите очи.

Не искам да досаждам, но ще сложа тук и един още по-стар текст (2007), от който става ясно, че драмата с монумента „1300 години България“ е твърде стара.

Обременените с политически предразсъдъци, но иначе победни откъм пластическа култура, познават Валентин Старчев само заради паметника „1300 години България“ пред НДК. За мое огромно съжаление – доведен до плачевно състояние. Което не е комплимент за културната ни политика. Но, слава Богу, скулпторът върви напред и рядко поглежда назад. Това е и нормалното поведение на един себеуважаващ се автор. А той, между другото, е познат и ценен на много места извън страната ни и стои редом със световно известни скулптори. Някои от тях – отдавна класици. Например Роден и Майол. В парка Миделхайм в Антверпен и на зелената морава – музей на открито в имението на Вутен в Белгия – работите му са намерили заслужено убежище и ще бъдат горди свидетели на променящите се времена.

Валентин Старчев работи без артистични почивки в ателието си в кв. „Ситняково“. Няколко красиви, дебели котки стоят на оградата, неподвижни като сфинксове, в очакване на господаря си. Щом той отваря вратата, някои се вмъкват бързо в ателието, а други се измъкват навън. А то, ателието, е типичното скулпторно работно помещение – без излишен уют. Има такъв,

но е на втория етаж и там влизат само приятели, почитатели и почитателки. Ателието обаче е пълно с прекрасните творби на създателя си, което го прави забележително, одухотворено пространство. Според очакванията... Огромни бели гипсови фигури лежат спокойно на земята или на постаменти. Повечето са големи женски торсове – силни, динамични, тежки, едро моделирани, като някакви живи природни форми. Постълбата към вече споменатия втори етаж са подредени много метални и доста по-малки пластике. Изкачвайки се нагоре, ти се движиш като между редици колони в храм – нищо, че не се извисяват над тебе и реално не надвишават метър. Да, монументални са, независимо от размера си – клише, но клишетото все пак е истина. Както съм казвала и преди – въпрос е на пластически усет. Тук може би е моментът да спомена думата *страст*, надвишаваща по въздействиеност още една важна за творчеството на скулптора дума – *еротика*. Защото виталността на торсовете понякога стига до апотеоз на самата женственост – от онази примитивна сила, без която животът би спрял, до рафинираната чувственост на голата, отпусната и поемаща светлината върху формите си фигура.

Танцуващите му жени са вакханки, мадоните – струящо плодородие, къпелиците се – съд за наслада...

Попитах за името на една от работите му. Той се позабави с отговора и аз му подсказах с усмивка: „Ами...

страст!“ Беше малко на шега. Но улучих. То и как ли няма да улучиш? Вижда се от всеки, и то веднага, че със *страст* са правени тези фигури и те самите са *страст*. Ясно е като бял ден. Ако пък и познаваш художника... Под една бяла шатра в сърцето на Европа и пред погледите на много и доста по-млади на години хора, Валентин Старчев танцува така, че аз изведнъж го видях по съвсем друг начин. Разбрах, че големият артист си е голям артист изобщо. Във всичко, което прави. Така или иначе, танцът е пластика...

След като изпихме по кафе в ателието му (поне пето за деня и за него, и за мен) и без да му задам нито един въпрос, освен (с голямо неудобство) дали е професор и той ми каза, че е (във ВИАС, това поне знам), се разделихме. Фактите имат значение, но аз повече разчитам на чувството и на паметта си за многото направени от него неща – изложби и паметници. И всичките – на изключително ниво, без компромиси, премерено експериментални, внушителни, сериозни – изяви на голям творец. Все по-рядко се срещат такива автори...

Валентин Старчев заслужава уважение. Талантът и човешките достойнства трябва да бъдат ценени, вярвам в това! Дано е здрав и дано продължава с това, което може да прави толкова добре!

Десислава Минчева
2015

Венера

Икона
2015

Икона

Рисунка 1

Рисунок 2

От изложбата в „Райко Алексиев“, октомври 2015

Кракът

ЖИВОПИСЕН ПЛЕНЕР В ТУТРАКАН, 2015

През юли, при 40°, малко градове изглеждат красиви. Но Тутракан е.

Един пленер събра тази година десетина художници от цялата страна, повечето от които никога не бяха виждали това място. Повярвайте ми, беше истинско преживяване за нас!

За мнозина Тутракан е просто точка от картата на България, някъде на Дунава. Но атмосферата му е неповторима, въпреки жегата, която ни караше да търсим сенките и да очакваме залеза над водата, предвещаващ прохладата на нощта. Запазил очарованието на миналото, тих и спокоен, но и живеещ със съвременността, този малък град е изключително благодарен за хора като нас, които не са безразлични към красотата на старите къщи и дървените лодки, полегнали на ниския бряг. Хоризонталите на водата, романтичните острови,менящи пред очите ни, според нивото на Дунав, отраженията на разсталия се по хълмовете град, живописните дувари и напечените камъни бяха повод да се опитаме да превърнем малко носталгичното преживяване в лично художествено откритие.

Пленерите са време за творческо обновяване на художника. Затворен в собствения си свят, той има нужда от глътка свежест и промяна, има нужда да се отърси от ежедневието и да открие нови места и хора, да презареди изтощеното си съзнание. За нас, не на последно място, пленерът е възможност изцяло да бъдем художници, от сутрин до вечер, без натоварващото ни битие. Може би някой ни завижда за тези подарени дни, а друг изобщо не разбира за какво става дума, може би... Единственото ни "оправдание" е, че

това ни е работата. И ако успеем да зарадваме някого с това, което сме създали, бихме били истински щастливи!

Във време на бездуховност (простете ми за клишето, но е факт, уви!) една община решава да подаде ръка на художниците и го прави по възможно най-добрия начин. Всъщност в Тутракан пленер има от години, но може би този път той е най-всеобхватен по отношение избора на автори. Всички ние оценяваме усилията на екипа да обогати колекцията на галерията си с произведения на художници, различни по възраст, верую и реализация. Тази година участваха доц. Борис Желев (ВТУ), проф. Десислава Минчева (НХА), Долорес Дилова, Елена Георгиева, проф. Ивайло Мирчев (НХА), Любен Генев, Мария Райчева, Николай Янакиев, Свилен Блажев и Янко Янев.

Без преувеличение мога да кажа, че пленерът в Тутракан е един от най-добре организирания в страната, за което заслуга има цялото ръководство на града, включително Историческият музей. Усещането, че зад теб стоят хора, на които не им е безразлично какво се случва с изкуството, естествено води до резултати на високо ниво. Когато има община като тази в Тутракан, загрижена за духовността, това вече е истинска културна политика.

Искрено се надявам да продължим да работим заедно и занапред и така, крачка по крачка, да създадем в Тутракан фонд от стойностни произведения. А защо не и да накараме повече хора да повярват в красотата?

Десислава Минчева
2015

СТАТУТ

ЗА ОРГАНИЗИРАНЕ И ПРОВЕЖДАНЕ НА НАЦИОНАЛЕН УЧЕНИЧЕСКИ КОНКУРС, ПОСВЕТЕН НА 19-ия ТРАДИЦИОНЕН ПОХОД „ПО ПЪТЯ НА БЕДРЕДДИН“

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ:

Националният ученически конкурс за мултимедийни проекти, есе, стихотворение и рисунка е посветен на 19-ия традиционен поход „По пътя на Бедреддин“. Инициативата през настоящата година е на КПД „Родно Лудогорие“, гр. София и клуб „Родолюбие“ при ОУ „Св. Климент Охридски“, гр. Попово, с подкрепата на МОН и съдействието на РИО на МОН в страната.

Теми:

1. Времето на Бедреддин /1359 – 1420 г./ и неговото въстание /1413 – 1418 г./
2. Идеите на Бедреддин през призмата на съвременния и модерен свят

За участниците в раздел „Рисунки“, темата е: „Светът е за всички“

Основни цели:

1. Да се създадат условия за формиране на ценностни ориентации и качества, свързани с чувството на национална идентичност и любов към Родината и уважението към другия.
2. Да се създадат условия за развитие на потребности, интереси и нагласи за учене и самоусъвършенстване при изразяване и отстояване на активна жизнена и гражданска позиция.
3. Да се формират и затвърдят умения за аргументирано писмено излагане на лична теза и боравене с историческите факти и извори.
4. Да се формират и затвърдят уменията за самостоятелно набавяне, представяне, аргументиране и анализ на данни.

Видове ученически разработки:

1. Мултимедийни проекти.
2. Съчинения, аналитични и интерпретативни текстове, есета и стихотворения.

3. Рисунки.

Участници:

Учениците от съответното училище, подготвили собствени писмени текстове, рисунки и мултимедийна презентация по зададените теми.

Условия за участие:

В конкурса за мултимедийни проекти, есе, стихотворение и рисунка могат да участват всички ученици от страната, разпределени в две възрастови групи:

- I – VIII клас;
- VIII – XII клас.

СПЕЦИФИЧНИ ИЗИСКВАНИЯ:

I. Мултимедийни проекти

Участието с мултимедийни проекти може да бъде индивидуално или в екип.

- При колективното участие в разработването на един проект могат да участват максимум 3 ученици.

- Всеки участник, отговарящ на условията, може да участва с повече от един проект.

- Участниците с мултимедийни проекти следва да посочат всички източници, които са ползвали при разработването на проекта.

- Участниците задължително посочват трите си имена, училище, клас, пълния адрес, телефон, e-mail.

- Мултимедийните проекти да бъдат разработвани на лицензиран или свободно разпространяем софтуер, работещ под операционна система Windows.

- Няма ограничения в сложността и в съдържанието, в използвания формат и обем.

- Проектите могат да бъдат представени и като обикновено слайд шоу в Power Point или като мултимедия с флаш приложение, вградено видео, макромедия и др.

- Мултимедийните проекти да имат времетраене до 10 минути.

Критерии за оценяване:

- осмисляне, аргументираност и достоверност на темата;
- умение за излагане на фактите;
- елементи на изследователска дейност;
- оригиналност и творчески подход към темата;

- използване на различни източници и коректност в тяхното посочване;
- езикова и стилистична култура;
- естетическо изпълнение.

II. Съчинения, аналитични и интерпретативни текстове и есета.

Критерии за оценяване:

- ясно и точно формулирана теза;
- удачно подбрани аргументи;
- личностна позиция;
- оригиналност и творчески подход към темата;
- разработките да се отнасят към един от изброените тематични кръгове;
- езикова и стилистична култура.

III. Стихотворения

Учениците могат да участват с повече от една творба.

IV. Рисунки

Всеки участник може за изпрати **не повече от две рисунки**, като може да се използва свободно избрана техника: акварел, темперни бои, пастели, графика, флумастер, молив, колаж.

Творбите не трябва да се паспартират и няма да бъдат връщани на авторите. На гърба на всяка рисунка е необходимо да бъдат отбелязани четливо следните данни:

- лично и фамилно име на автора, точен адрес;
- клас и училище;
- телефон за контакт или електронен адрес.

Етапи и оценяване:

I етап: Учениците от съответните степени на образование: една група от I до VIII клас и втора група от IX до XII клас, със съдействието на учителите по история, български език и литература, изобразително изкуство и информатика, изготвят писмените си текстове, рисунки и мултимедия, след което ги предават на специално определен от директора на училището учител, който ги изпраща най-късно до 25.12.2015 г. на адрес: София 1303, ул. „Осогово“ № 60, КПД „Родно Лудогорие“ – за д-р А. Кънев, или www.ludogorie.org

II етап: Комисия в състав: председател: д-р Анатолий Кънев, членове: акад. Светлин Русев, проф. Десислава Минчева, Христина Маркова, д-р Тихомир Стефанов, Боряна Мекушина, Васил Кънев, разглежда постъпилите разработки, като ги оценява и класира според образователните степени: първа група – от I до VIII клас, и втора група – от IX до XII клас, в срок до 31.01.2016 г.

Награди:

Материални награди на стойност:
първа награда – 70 лв; втора награда – 40 лв; трета награда – 20 лв; поощрителни награди.

Наградите се определят за всяка образователна степен, отделно за текстове, рисунка и мултимедия.

Наградите ще се обявят в началото на втория учебен срок.

Паричните награди ще бъдат изпратени с пощенски запис на съответните учители.

Уведомяване:

Авторите на номинираните разработки ще бъдат уведомени по телефон, факс или по електронна поща, в зависимост от посочен от тях адрес за комуникация.

КПД „Родно Лудогорие“

ул. „Осогово“ 60

София 1303

тел: 02/929 61 01

www.ludogorie.org

Председател: д-р Анатолий Кънев

РЕДАКЦИОННО

Преди петнайсетина години Борис Илиев издаде книга за своя роден край, за мястото, където си дават среща богове и хора, както го нарече някой. От пет години Б. Илиев вече не е между нас. В памет на нашия Учител по Памет редакционният екип на ИК „Гутенберг“

предлага на своите читатели второ издание на неговата книга „Свещари – село край древни светилища“. Краеведското изследване за Свещари и района е увлекателно и обективно четиво, изградено на основата на богата историческа литература, на достиженията на археологическата наука, на архивни материали, на лични спомени, на родови истории. С него авторът отново ни напомня, че утре днес ще стане вчера и ако не го опишем, ще го забравим, ще го изгубим. А забравата ни прави бедни – без спомени, без връзка с хората, населявали земите ни. Забравата ни оставя и без очаквания за бъдещето.

СВЕЩАРИ – СЕЛО КРАЙ ДРЕВНИ СВЕТИЛИЩА

Теодора Атанасова Василева

Преди петнадесет години Борис Илиев публикува поредната си изследователска краеведска книга „Свещари – село край древни светилища“, в която богатата история на селището се преплита със съдбите на различни хора, допринесли през годините за неговия просперитет. Измежду останалите му краеведски трудове книгата беше особено ценна за него, тъй като Свещари е неговото родно място. Тя е значима заради богатия фактологичен и илюстративен материал и лекия изказ на Борис Илиев – юрист и театровед по образование, а по призвание – познавач на бита на населението от Лудогорието. Преиздаването ѝ бе осъществено от ИК „Гутенберг“ през 2015 г., поради изчерпвания тираж и постоянния интерес към разположените в близост до с. Свещари древни светилища. Там, край тях, е положена и част от пепелта на Борис Илиев, който премина във вечността през 2010 г.

Неспокойният дух на автора извървя пътя на познанието и истината, той ни завеща своя богат и разностранен житейски опит в над тридесет книги, сред които е и реализираната му мечта – алманах „Родно Лудогорие“.

За живота и делата на Борис Илиев са изписани много страници. Той е със здрави родови корени от Балкана, със сърце, туптящо с пулса на хората от Лудогорието, търсач на истината и доброто у всеки и във всичко, изследовател на родовата памет. Хората помнят как непокорният му дух привлича съмишленици в разностранните му дела. С взор, отправен в бъдещето, той отново призовава поколенията към действия със своя завет, оставен в стиха „Където минеш сей, все някой ще пожъне!“.

Тези думи ни посрещат пред прага на родната къща на краеведа. Той дари през 2000 г. на Историческия музей – Исперих сграда в нейния двор, в която беше събрал етнографската музейна сбирка „Съвременното биттуване на българското и турското население в Лудогорието“. Дарителят е пример за съвместно и задълбочено изследване и анализиране на факти за изминали събития и личности. През 80-те години на ХХ в. той режисира възстановки на традиционни обреди и обичаи по повод Трифон Зарезан – „Зарезан – цар на лозята“, за Гергьовден – „Да се вият кошари“,

Екип ИМ Исперих, 2012

както и обреди, свързани със започването и завършването на жътвата. Участниците от различни самодейни танцови, певчески и музикални колективи и ансамбли от няколко близки читалища, които са се включвали в изявите, си спомнят с умиление за ентузиазма и отдадеността на всички, допринесли за възродените и съхранени традиции.

Факт е и признатият личен принос на Борис Илиев за обогатяване на българския фолклор чрез изследванията на най-древния персонаж и основен герой във фолклора на Лудогорието – Демир баба или Железния баща. Легендите за него са публикувани под заглавието „При извора Петте пръста“. Те започват „от незапомнени времена...“ и многопластово проследяват различни важни събития.

През 1984 г. у Борис Илиев се ражда замисълът за създаване на организация, която да работи за запазване на добросъседството и доверието на базата на истината. Намира съмишленици в градовете Исперих, Завет, Тутракан и Силистра. Така, през 1990 г. е регистрирано Културно-просветно дружество „Родно Лудогорие“. То поема под своя опека двата традиционни ежегодни похода – „По пътя на четата на Таньо войвода“ и „По пътя на шейх Бедреддин“. Техен основател е отново Борис Илиев.

Къщата на Борис Илиев преди реставрацията

Тук е мястото да отбележа, че през април 2015 г. участвах в заключителния етап на разработения и изпълнен от екипа на Сдружение с нестопанска цел „Родно Лудогорие“ с председател д-р Анатолий Кънев проект „Творческа работилница за стари занаяти в село Свещари“. Впечатлих се от този изключително навременен проект. Той се оказа своеобразен жив информационен мост между поколенията и между участниците от различните етнорелигиозни общности в района – гарант за приемственост на традициите им. Помислих си, че Борис Илиев още веднъж доказва своята прозорливост и способността си да „разчита“ хората, като мъдро избра и повери прякото ръководство на КПД „Родно Лудогорие“ на д-р Анатолий Кънев, защото, съдейки по думите му, той е видял в него един „...ентузиасиран патриот и радетел за дружбата между етносите в Лудогорието“. С отварянето си Творческата работилница за стари занаяти дописва част от най-новата история на село Свещари от началото на ХХI в.

Що се отнася до историята на село Свещари – вече стана дума, че то е разположено край древни светилища, храмове и руини от различни епохи. Свещари се споменава като „Мумджилар“ в османотурски документи

Къщата и дворът на Борис Илиев днес

от XVI–XVII в. А първите писмени сведения, с които разполагаме, се отнасят за късносредновековното тюрбе на Демир баба, в което е отсядал прочутият османски пътешественик Евлия Челеби (1651 г.). Той споменава, че прилежащото му теке е обитавано от внушителния брой дервиши „до сто и петдесет“. От 1874 г. тюрбето става известно на научните среди след посещението на унгарския изследовател, етнограф, етнолог и историк Феликс Каниц, който прави първото описание на обителта и околността и го определя като „свято място“ на поклонение пред „чудотвореца Демир баба“, наричан от местното население „Железния баща“. След Освобождението на България интересът към текето (комплекс от сгради в долината на р. Крапинец, които са обслужвали тюрбето) и тюрбето е свързан с времето на полагане основите на модерната българска наука. За него публикуват информация редица видни учени – Л. Милетич, В. А. Мошков, Фр. Бабингер, В. Маринов и др. С. Успенски и К. Шкорпил изследват древните пътища и крепости в района на Демир баба теке и, впечатлени от красивата природа наоколо, го определят като „едно от живописните места в целия Делиорман“ (Лудогорие). Във връзка със спора за местонахождението на „Омуртаговия гроб“ през 1920 г. Ив. Великов участва в археологическите проучвания в района на текето и констатира, че е налице топографска приемственост на свещените места, която се потвърждава

Крепостна стена Хелис, Сборяново. Снимка Мехмед Азис, ИМ Исперих

от откритото в тракийски пласт древно светилище и изграденото над него тюрбе. Още през 1927 г. в ДВ, бр. 69, в обнародвания Списък с народни старини, сред първите са включени Демир баба теке при с. Мумджилар и Мумджиларската могила, позната като Омуртаговата могила. По този повод през 1934 г. академик Анание Ив. Явашов прави първото обобщено съобщение за проведените изследвания в района на Демир баба теке в изданието на Разградското археологическо дружество – „Демир баба теке – българска старина-светиня“. През последната четвърт на XX век много и известни български учени започват задълбочени интердисциплинарни проучвания на старините в района на с. Свещари, които продължават и до днес. Ще спомена накратко онези обекти, които попадат в землището на с. Свещари и на територията на Историческия резерват „Сборяново“ (стопанисван от Историческия музей – Исперих), както и археолозите, които работят на терен и обнародват резултатите си.

В местността Камен рид се намира „Светилище от желязната епоха“, изследвано от проф. Диана Гергова, Дарина Вълчева и Алексей Гоцев.

Според керамичния материал то се датира в ранножелязната епоха (X–VII в. пр. Хр.).

Могилният некропол от ранножелязната епоха в местността Нивата на певеца е проучен от проф. Тотко Стоянов – СУ „Св. Климент Охридски“, Живка Михайлова и Дарина Вълчева от ИМ – Исперих. Датировката на некропола е отнесена към втората половина на IX в. пр. Хр.

Работата по *култовия обект в местността Новите коренежи* е поверена на Дарина Вълчева и екип на проф. Диана Гергова. Той съществува през периода III–I в. пр. Хр. и разкрива нови аспекти от сложната тракийска погребална обредност.

„Тракийското светилище“ при Демир баба теке. Определена заслуга за неговото осветляване имат д-р Ана Балканска, проф. Диана Гергова от НАИМ, Гергана Възвъзова – НИМ, Боряна Матева от Историческия музей – Исперих. То е съществувало през периода IV–I в. пр. Хр. и е обслужвало култовите практики на населението от тракийския градски укрепен център Хелис – столица на държавното обединение на гетите, начело с познатия ни от анализите владетел Дромихет.

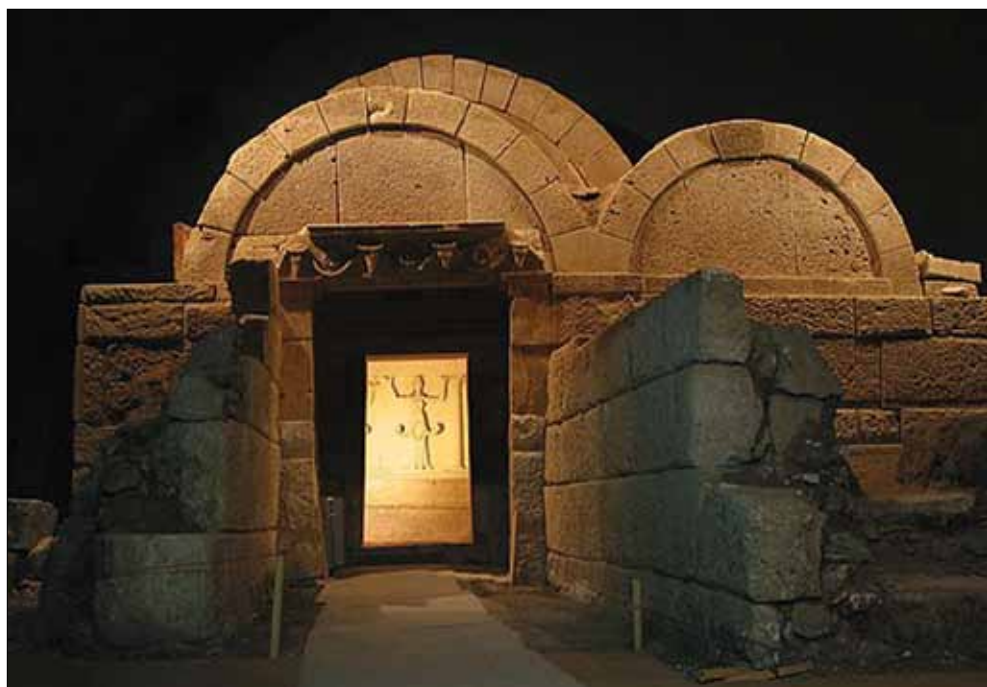
Гигина могила. Снимка Мехмед Азис, ИМ Исперих

**Соларно светилище Камен рид.
Снимка Мехмед Азис,
ИМ Исперих**

Археологическите разкопки на *града Хелис* започват през 1986 г. с ръководител ст.н.с. Мария Чичикова и продължават от 1990 г. с екип, начело на който е проф. Тотко Стоянов. Селището, създадено да бъде столица на гетите, е просъществувало ограничен период от време в рамките на ранноелинистическата епоха – от последната четвърт на IV до средата на III в. пр. Хр. В изворите за него Диодор споменава, че Дромихет отвел пленения Лизимах и неговите приближени в своя град Хелис. До Южната порта на града е открит епиграфски паметник с посвещение на богинята Фосфорос (носеща светлина, която се изобразява с две факли в ръце), почитана като покровителка на портите, крепостите и полисите, и гласи: „Менехармос син на Посейдоний направи оброк на Фосфорос“. Проф. Стоянов смята, че мощната фортификационна система, даваща защита на население от 6000–7000 души, и гарнизон от 500 воители и кавалерия, редом с голямата площ на селището, изобилието на вносни изделия, многобройната продукция от различни местни занаяти и наличието на един градски култ с основание определят Хелис като градски център с важно военнополитическо, икономическо и културно значение за района на север от Хемус.

Градът е унищожен от земетресение около 250 г. пр. Хр., за което свидетелстват деформираните лица на Южната крепостна стена, където се

Тракийска царска гробница, Сборяново. Снимка Мехмед Азис, ИМ Исперих

копае с прекъсване през периода 1986–1990 г., 1995 г., 2014 г. и 2015 г. В защитеното от крепостните стени пространство са проучени т. нар. Централен изкоп и участъци, в които са регистрирани жилищни и стопански структури от I и II строителни хоризонти. Такива се откриват и по удобните склонове и скални тераси извън крепостните стени. Многобройните разнообразни находки свидетелстват за бита, поминъка, занаятите, широките търговски контакти, културата и високия статус на гетите.

За близо десетилетие екипът на проф. Тотко Стоянов проучи структури с жилищен и представителен характер, използвани за ритуални действия и угощения. Разкритите шест крепостни стени и основи на ъглова кула са доказателство за стратегическото значение на укрепленията в квартала. През късноелинистическата епоха (II–I в. пр. Хр.) върху тази част от обезлюдения и потънал в руини град отново се изгражда селище. Откритите основи от жилища, битови огнища, пещи и разнообразни находки, реставрираните съдове и резултатите от палеоботаническия анализ носят ценна информация за бита и стопанството на обитателите им.

Културата на гетите става достъпна за широката българска и световна общественост благодарение на научните публикации и изложбите.

Гетска столица Хелис. Сн. Мехмед Азис, ИМ Исперих

От април до юли 2015 г. седем важни движими културни ценности от гетската столица Хелис и златното съкровище от Източния му некропол участваха в Националната изложба „Епопея на тракийските царе. Археологически открития в България“ в музея „Лувър“, Париж.

Достигнатото от гетите високо ниво на духовна и материална култура е засвидетелствано и с уникалната монументална гробнична архитектура на владетелската гробница с кариатиди край с. Свещари.

Елинистическите некрополи при гетския градски център Хелис са привлекли вниманието на учените още през 30-те години на XX в. Тогава унгарският археолог Геза Фехер разкопава две малки могили до Голямата Свещарска/Омуртагова могила. Открива тракийска керамика и шест златни апликации – розети, които са предадени в ОИМ – Русе. Широкомасштабните проучвания на могилите започват след 70-те години на XX в. и продължават на територията на двата некропола – Източния и Западния.

Екип под ръководството на ст.н.с. Мария Чичикова извършва археологически разкопки на *Гинина могила*. Под нейния могилен насип се намира монументалната владетелска гробница – паметник на ЮНЕСКО, която е отворена за посетители. Екипът на проф. Диана Гергова работи в разположените до нея могили №№12,13 и Омуртаговата могила, където също се намират гробници с представителна архитектура. В последната проф. Гергова открива съкровище, познато като Златното съкровище от Свещари. Погребалните практики в некрополите на АР „Сборяново“

разкриват наличието на голямо разнообразие от гробни съоръжения и ритуали.

През 1988 г. доц. Лидия Квинто провежда теренни обхождания със сондажи в землището на с. Иван Шишманово, Заветска община, и картира *шест пещери и скалата „Трон“ с кръгове*. На 5 км северно от местността Сборяново, по левия бряг на река Крапинец, се издига скален венец с различни образувания. В участъка с югоизточно изложение са локализирани горепосочените скални паметници, които са разположени на различно разстояние един от друг. Всичките са повредени от стопанската дейност в тях, от земетръси и в най-голяма степен от иманярите, до почти пълно унищожение. Пещерите са сухи и високи от 1,80 м до 3 м. Най-голямата от тях е с дължина 11,50–12,00 м и ширина 6–8 м. Куполовидният ѝ таван се поддържа от две арковидни издатини. На източната и северната стени има цокъл с височина 0,70 м от неравно измит от водата варовик. На височина 1,70 м от съвременния под личат три кръста на разстояние един от друг на около 1 м. Очертанията им първоначално са вдълбани до равнораменни с ширина 1 см, след това са повторени чрез дълбоко врязване и вертикалното рамо е удължено до 13–16 см при дължина на

Фрагмент, Царска гробница, Сборяново. Снимка Мехмед Азис, ИМ Исперих

Фрагмент, Царска гробница, Сборяново. Снимка Мехмед Азис, ИМ Исперих

хоризонталното от 12–13 см. Други графити в тази и останалите пещери не са открити.

Доц. Квинто предполага, че пещерите в землището на с. Иван Шишманово, превърнати в гробници, са вариант на мегалитните паметници, появили се в подходяща геоложка среда, в която изобилстват готови, оформени от природата камери. Разпръснатата фрагментирана керамика по повърхността пред входовете и между отделните пещери тя интерпретира като доказателство за гетската принадлежност на разглежданите скални паметници. Откритите фрагменти от работена на ръка тракийска керамика се датират от IV до II в. пр. Хр. „Тронът“ е скален обработен къс, който се намира в най-северната точка на участъка от скални гробници по левия бряг на реката. Северозападно от него в посока север – юг са запазени само малки сектори от три каменни кръга, поради намесата на иманяри.

Л. Квинто определя като култов център представения некропол от скални гробници, изсечени кръгове, „трон“ и жертвеник и предполага, че същият предхожда по време некрополите с високи могилни насипи в района. Обособяването му вероятно е станало през ранната желязна епоха и е бил използван по-късно през IV–II в. пр. Хр. През Средновековието там се е водел отшелнически живот, за което свидетелстват християнските кръстове – символи, характерни през и след X в. Предполага се, че малкото количество фрагментирана керамика от времето на Първото българско царство в най-голямата пещера (под № 1) произхожда от близкото селище от X–XII в. Въпреки че наблизко няма селища от Второто българско царство, откритата малобройна фрагментирана керамика, промените в горната пещера № 3 с прозорец на юг и гнездо за дървена греда са нещо обичайно в отшелническите килии през XIV в. Според из-

следователката в пещери №№ 1, 2 и горната камера на пещера № 3 е имало малък отшелнически скит с характерната за обитателите му оскъдност на археологически материали. Отдалечеността на този скит от населените места и вероятно кратковременното му съществуване са причина да се отличава от големите скални обителни в Североизточна България.

Средновековно имение в местността Бювен Касаба. През 2002 г. в долината на р. Крапинец проф. Диана Гергова започва проучване на структури в местността Бювен касаба или Града на доверието. В продължение на няколко сезона там се разкрива ранносредновековно имение. Според проф. Гергова имението представлява ансамбъл, който включва болярско жилище, малък християнски параклис, стопански постройки и работилници. Вкопаната част на постройките е облицована с камък и вероятно над земята е била изградена от дърво. Сред разкритите основи на параклиса е намерен бронзов кръст-реликварий. Обектът се датира в IX–X в. и краят на обитаването му се дължи на набезите на печенегите.

Средновековно селище в местността Петрова нива. В местността Петрова нива през 2004 г. започват редовни археологически разкопки на средновековно селище от екип с ръководител д-р Елена Пенчева от СУ „Св. Климент Охридски“ и специалисти от Историческия музей – гр. Исперих. Преди това обектът е регистриран и сондажно проучен от проф. Тотко Стоянов. При редовните разкопки се разкриват вкопани и наземни структури. Изследваната част включва жилища, стопанска постройка, дворно пространство и ограден зид с дебелина 0,40 м. В западната част на двора се намират наземни основи от градеж, чиито каменни стени са успоредни на оградата. Предполага се, че стената е била с каменен цокъл, а във височина – градена с дърво. До зида е открито глинобитно съоръжение – подница с отвор в средата, направена на място. От вкопаните жилища № 2 е изцяло облицовано с камък, а жилище № 3 не е облицовано или подсилено с камък. В северния ъгъл на последното е разкрито отоплителното съоръжение на жилището – каменна печка. Инвентарът на домакинството е бил старателно събран, преди да бъде изоставен домът. Разположената в близост стопанска сграда е също частично вкопана и облицована с камъни. Обектът е датиран в границите на IX–X в.

След всичко изброено, макар и в резюме, не остава никакво съмнение относно избора на Борис Илиев за заглавие на своята книга – „Свещари – село край древни светилища“?

С уважение към всички изследователи и носители на традицията!

ЕМАНАЦИИ НА ОГЪНЯ

Ерхан Чаушев

Космосът изначално е бил, е и винаги ще бъде вечно жив огън, който мерно се разпалва и мерно угасва. Така през булото на тъмната си мъдрост като оракул не казва всичко, но и нищо не скрива Хераклит, наречен Тъмния. Яснотата на прозренията е прозрачна и невидима. Като мрака на Вселената. Като мрака, изтъкан от Светлина, която чака разпалването на Огъня, за да просветне и се прояви в собствените си проявления...

Едното е много, а множествеността – едно. Тъмно продължава да тъмни ефеският пустинник край храма на Артемида. Огънят е Архе, Първоначалото, Начало на началата, проявяващо промисъла на съществуващото, на нещата в тяхното всеединство на вечно и безусловно ставане, преобразуване, унищожаване и възраждане едно в друго и едно от друго. Огънят се разгаря, лумва в космически пожар и изгасва, за да повтори кръговрата. И пак, и пак... А в тъмната на незнанието се провижда раждането на стихииите една от друга, една в друга: *от смъртта на огъня се ражда въздух, от смъртта на въздуха – вода, от смъртта на водата – земя, от смъртта на земята – огън...*

И още: *Битието и не-битието е едно и също.* Огън, който в безкрайните си превъплъщения и еманации вечно във Вечен кръговрат се възвръща в Себе Си.

Затова: Едното е всичко – и всичко е в Него, а, ако не съдържа всичко, То е нищо.

Сирак по рождение, същност и причина на Себе Си, само Огънят не знае откъде идва. В невинността си на Творец той прави чрез Себе Си нещо различно от Себе Си: твори, унищожавайки, и унищожавайки твори, за да се познае, възвръщайки се в Себе Си. Играе. Играе, защото не може да не го направи. Играе по необходимостта на собствената Си Природа, по Закон, по Логос.

Атлас и Прометей. Антична керамика, около 550 г. пр. Хр., музей на Ватикана

**Корица на персийско копие (1308 г.)
от „Алхимия на щастието“,
Ал-Газали (1058-1111).
Национална библиотека на Франция**

Тази безкрайна, мерно възобновяваща се периодична игра на Единното с многообразните си проявления, с взаимопревъплъщенията на стихииите и всичко съществуващо има за съкровена цел и резултат появата на човешката душа. И това се случва, когато човешкото същество стане човек, постигайки същността си. Тогава и само тогава човешката душа се появява в огъня на Битието, когато и последните остатъци на съня и илюзиите се изпарят

в пламъците на познанието на Логоса. И тъкмо в това озарение, в това второ рождение, душата е безкрайна и вечна като Логоса. Пречистена от тленното си превъплъщение, тя става микрокосмос, способен да вмести макрокосмоса в себе си. По необходимост.

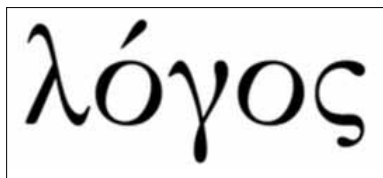
В еманациите на Битието Си Огънят е йерофания, божествено проявление на Силата и Мощта Си в собствените Си проявления, бъдещо сакрален трепет и ужас в човешките души с амбивалентните си измерения. Огънят е създател, защитник и унищожител на Вселената, която пулсира в божествения ритъм, излива се от Него, за да се влее отново в Него, обновявайки се за поредно съществуване.

Затова в Авеста Пречистият Атар във всеединството си се разделя и нарича Огън на Висшето благодеяние, Добър Сеятел, Разрушител и Умиловител.

Попитал Заратуштра Ахура Мазда:

– Кое е по-ценно – телесният свят или Атар, Огънят на Ахура Мазда?

– Огънят – отвърнал Ахура. – Атар, свещената огнена стихия. Тя е по-ценна от телесния свят, защото, ако го нямаше, нямаше да го има и света. Аз сътворих Огъня от собствения си Разум, а неговото сияние – от Безкрайната Нетленна Светлина.

Логос

В „Бхагават гита“ Кришна, Животворящият пламък, говори: *Аз съм огънят, поместен в телата на живите.* А сред огнен обръч от кръжащи пламъци Шива поддържа реда във Вселената и закона на космическия цикъл на творение и разрушение.

В будизма животворящият огнен стълб, изгарящ всяко невежество, е проявлението на Буда в самсара, а светлината на огъня – мъдростта на спасението в нирвана.

В Стария завет планината Синай се обгръща в пламък и дим, защото Йехова снизхожда на нея в огън, изпепеляващ и нетленен, а сред хроста, който гори, но не изгаря, Моисей чува Гласа Божи в божествено откровение.

„Огнените езици“ на Светия дух в Новия завет осеняват учениците на Словото, за да се превърнат те в апостоли, които проговарят, разнасят и разгарят Благовестието на различни езици сред синовете човечески.

Огънят е Благо, което се съобщава на творенията си, съ-общува явно и тайно с тях, допуска ги до Себе Си и ги раздалечава. То е в сърцевината на всяко едно от тях, а всички те са в Неговата Благост и Милосърдие. В нетленните си пречисти огнени извержения, които го обкръжават, То постига всички неща, бидейки непостижимо в съкровенността си. Вътре в нещата То е невидимо за очите, но отдалечено от тях, То ги осветява в благодатна светлина, зрима за очите на сърцето. Неосезаемо е, огромно като Вселената, но и малко, колкото е малка най-малката прашичка. В проявите на Своето Величие То щедро се раздава и не търпи загуба, изобилно е в творенията Си и могъщо в погибелта им.

Благото е Самото Себе Си, но иска да се открие за Себе Си чрез своите творения. И само едно от тях – Човекът, е достоен да Го постигне в душата си. Затова душата е тленният съсъд, вместилището, пещта на божественото, а огънят и пламъкът са типични символи на сърцето, олицетворяващи духовната сила,

Алхимически символ за огън

Алхимическа лаборатория, Hans Weiditz, XVI в. сл. Хр.

трансцендентността и озарението, божественото присъствие и нетленния живот сред и отвъд преходността на света. В човешката душа Духът търси и намира своя Дом, за да го освети в огнено тайнство, след което лумва пламъкът около главата, нимбът – свидетелството за избраничеството и съпричастността към божествената сила и потенция.

Ето защо постигането на Огъня е Делото, Великото Горнило, което разделя човек от животинската му природа, пораждайки изначалната му човешкост и човещина. Разделящ и сливащ природа и култура, Огънят е Небесният Дар, който изисква непосилно свръхчовешко усилие, превъзможване, жертвоготовност и себеотдаване, превръщащо смъртта и разпада в ново съзидание.

Огънят е Божественото Достояние, което трябва да се открадне, за да се превърне в Благодеяние, чрез което малкото се съ-измерва с Голямото, а Голямото – с малкото. Огънят на мирозданието трябва да бъде похитен и да се дари на хората, за да продължи да обдарява и осветява Пътя към Целта на всичко съществуващо.

Затова дръзкият и непокорен Прометей, изгарян от любов към хората, „грабва в тръстиково стъбло семето на огъня – учителя на смъртните в изкуствата, безценното им щастие“, и го пренася от сферите на небесното, сакралното, в света на земното, профанното, за да дарува наред с него

Кришна показва универсалната си форма

с ум и знания „онез, които бяха с очи, ала не виждаха, с уши, ала не чуваха и цял живот, подобни на видения, прекарваха в мъгла и мрак“. И в този титаничен акт не само да понесе участието си в нечовешко страдание, прикован „над бездната на бурите“ към зъберите на Кавказ, „където людска реч и смъртен взор не се съзира“, но и за да намери своето спасение в необходимостта на Предопределението на Мойрите. Локи, богът-трикстер от обледенена Скандинавия, също краде Небесния огън, но Него го крадат в първобитните митологии и птици, и животни, за да се превърнат в тотеми, около които се разпават и

горят свещените огньовете на Живота. А после, в равноденствие, през времената да се представят пиробасии, свещени огнени игри, нестинари да танцуват огнения си танц, а прескачането на огън всеки път да изгаря злото, за да се възродят природата и човекът за ново, пречистено начало...

Когато небесното и земното, свещеното и профанното, този и онзи свят, любовта и смъртта, се поставят толкова близо едно до друго, се узнава много и за едното, и за другото...

По този начин в светлината на Божествения огън синът на Тетида-Гея Прометей, „сам бог, презрял на боговете гнева с прекомерен дар почита смъртните“ – разкрива на хората явните и тайни изкуства: не само домостроителство и дърводелство, скотовъдство, корабостроене, науката за числата и за буквите – „всепамет и всемайка на изкуствата“, медицина,

Символ на огъня

**Моисей и горящий хрст. Византийска мозайка,
Синайски манастир „Св. Катерина“**

астрономия, металургия, но и изкуството на тълкуване на сънища, ясно-видството, „тъмните гадания и смисъла на срещите с отвъдното, тайните умения, разкриващи незнайните знамения на огъня...“.

Така чрез дара на Огъня Прометей, Промислителят, Премъдрият очовечава човека. Чрез явните изкуства се запазва човешкият род, но чрез тайните изкуства и свещенодействията се осигуряват достъпът и досегът с божественото, сакралното.

Подобно на мълния в тайнствата символично се разсича материята и се отделя материалното от нематериалното, сакрално от профанно. Тленните окови се строшават, а душата на адептите преминава през изпитанието на огненото пречистване, изгарящо петната, страстите и пороците на

Прометей дава огъня на хората.
Художник Heinrich Fueger, около 1817 г.

тленността. Призиваните се освобождават от оковите на преходността и стават Посветени, способни да се уподобят на божественото, за да общуват с него и се подготвят за Великото единение с всичкостта.

В мистериите огнените пламъци стават незагасващ посредник между световите. Превръщат се в огнена стълба, по която душата се възвисява, за да намери самата себе си, собствената си същност и да се възвърне в Началото на началата. В тази огнена теургия каквото е горе, това е и долу. Едно. Център на огнена сфера, който е навсякъде, а радиусът – никъде.

Огънят гори в началата на вътрешния скрит теургичен алхимичен процес. В ретортата адептите на Делото разбуджат огнената природа на Саламандъра сред огнените води на Първоматерията, за да Го преобразуват в Уроборус – Змията, захапала опашката си. И така в усърдната си работа в черно, бяло и червено да станат съучастници в космотворческия

Сливането на св. Дух над апостолите. Сирийско евангелие на монаха Равула (Rabbula Gospels) – VI в.

Фаравахар, релеф, Персеполис

процес на Божественото дихание, което отново и отново завърта Великия кръговрат на одухотворяването на Космоса, на трансформацията на Природата в Злато, Центъра на всички неща.

Всичко започва и свършва с огън – казва ибн Бишрун, алхимикът-суфи. В процеса на Великото Деяние металите, зародишите, семената на всички неща от утробата на земята страдат, умират и се възраждат, пречистват се, изгарят и се трансформират в Небесния камък, Философското злато, Еликсира на Живота. И в тигела, в пещта на човешката душа Макрокосмосът става Микрокосмос, а Микрокосмосът – Макрокосмос. И в това съкровено Тайнство на тайнствата, в Мистерията на мирозданието пламъците понасят Светлината на светлините. Светлина, светеща в светлина. Огънят се пречиства и става Път към Целта на целите, а Пътят – Огън. Онзи, който не знае как се запалва огън, не познава Огъня... Оногова, който в огнения Си вихър е Себе Си в безкрайните Си и безбройни превъплъщения...

ПРОТОКОЛ
за класиране на участниците в Националния
конкурс-викторина, посветен на 30-ия поход
„По стъпките на четата на Таньо войвода“, 2015 г.,
за ученически текстове, рисунки и мултимедия

ТЕМИ:

I – VIII клас

1. Априлското въстание 1876 г. и значението му за последвалата Руско – турска освободителна война – 1877 - 1878 г.
2. Таньо войвода през призмата на съвременния и модерен свят.
3. Какво знаем за Таньо войвода и пътя на неговата чета през 1876 г.?

IX – XII клас

1. Априлското въстание 1876 г. и значението му за последвалата Руско – турска освободителна война – 1877 – 1878 г.
2. Таньо войвода през призмата на съвременния и модерен свят.

Днес, 12.06.2015 г., **комисия за рисунка** в състав:
акад. Светлин Русев, проф. Десислава Минчева, д-р Анатолий Кънев,
като разгледа получените рисунки, направи следното класиране:

I група – от I до VIII клас

I награда – 70 лева:

– Александър Гинчев – VII кл., СОУ „Йордан Йовков“, гр. Кърджали

II награда – 40 лева:

– Петър Хвърчилков – VIII кл., СОУ „Н. Й. Вапцаров“, гр. Силистра

III награда не се присъжда

II група – от IX до XII клас

I и II награда не се присъждат

III награда – 20 лева:

– Николая Милчева - X кл., ПМГ „Яне Сандански“, гр. Гоце Делчев

Днес, 12.06.2015 г., **комисия за есе и стихотворение** в състав: Джена Славова, д-р Тихомир Стефанов, д-р Стоимен Узунов, направи следното класиране :

Награди – есе:

I група – от I до VIII клас

I награда – 70 лева:

– Елена Цанкова – VIII кл., ГПЧЕ „Екзарх Йосиф“, гр. Разград

II награда – 40 лева:

– Нихал Шезаи Кязим – VI кл., ОУ „Христо Смирненски“, гр. Дулово

III награда – 20 лева:

– Теодора Евгениева – VI кл., ОУ „Любен Каравелов“, гр. Попово

– Жансели Юксел Мехмед – VI кл., ОУ „Любен Каравелов“, гр. Попово

II група – от IX до XII клас

Специална награда – 100 лева:

СОУ „Н. Й. Вапцаров“ и ПЗГ „Добруджа“, гр. Силистра

I награда – 70 лева:

– Радослав Смаилов – IX кл., СОУ „Христо Ботев“, с. Чепинци, обл. Смолян

II награда – 40 лева:

– Катя Либяховска – IX кл., ПМГ „Яне Сандански“, гр. Гоце Делчев

– Цветелина Първанова – XI кл., ГПЧЕ „Христо Ботев“, гр. Кърджали

III награда – 20 лева:

– Тодор Петков – XI кл., ПГТАП, гр. Попово

Поощрителна награда:

– Мария Укова – X кл., ПМГ „Яне Сандански“, гр. Гоце Делчев

– Енвер Енвер Атип – X кл., ПМГ „Яне Сандански“, гр. Гоце Делчев

Награди – стихотворение:

I група – от I до VIII клас

I награда – 70 лева:

– Боя Здравкова – VIII кл., СОУ „Н. Й. Вапцаров“, гр. Силистра

II награда – 40 лева:

– Габриела Георгиева – VI кл., СОУ „Н. Й. Вапцаров“, гр. Силистра

III награда – 20 лева:

– Едис Рейхан Мехмед – VIII кл., ОУ „Христо Смирненски“, гр. Дулово

II група – от IX до XII клас

I награда – 70 лева:

– Глория Кънчева – X кл., СОУ „Н. Й. Вапцаров“, гр. Силистра

II награда – 40 лева:

- Мариян Манолов – XI кл., ПЗГ „Добруджа“, гр. Силистра
- Веселин Филев – IX кл., ПЗГ „Добруджа“, гр. Силистра

III награда – 20 лева:

- Моника Петрова – X кл., СОУ „Н. Й. Вапцаров“, гр. Силистра

Днес, 12.06.2015 г., **комисия за мултимедийна презентация** в състав:
Боряна Мекушина, Васил Кънев, Росица Филипова,
направи следното класиране:

Награди – мултимедийен проект:

I група – от I до VIII клас

I награда – 70 лева:

- Никола Тодоров – V кл., СОУ „Христо Ботев“, гр. Тутракан
- Нефсе Камбурова – VII кл., ПМГ „Яне Сандански“, гр. Гоце Делчев

II награда – 40 лева:

- Невена Вълкова – VI кл., ОУ „Св. Климент Охридски“, гр. Пазарджик
- Филип Калчев и Николай Жеков – VI кл., СОУ „Христо Ботев“, гр. Тутракан

III награда – 20 лева:

- Радостина Калоянова, Симона Росенова и Иван Досев – VII кл., СОУ „Христо Ботев“, гр. Разград

Поощрителна награда:

- Светлана Великова – VIII кл., ОУ „Христо Смирненски“, гр. Дулово

II група – от IX до XII клас

I награда – 70 лева:

- Моника Данчева – X кл., СОУ „Христо Ботев“, гр. Тутракан

II награда – 40 лева:

- Богомил Желев – IX кл., ПЗГ „Добруджа“, гр. Силистра

III награда – 20 лева:

- Николай Великов – XI кл., ПЗГ „Добруджа“, гр. Силистра
- Стоян Янев и Ахмед Ходжов – X кл., ПМГ „Яне Сандански“, гр. Гоце Делчев

Поощрителна награда:

- Станислав Добрев и Павел Рачев – X кл., ПГТАП, гр. Попово

д-р Анатолий Кънев

(председател на КПД „Родно Лудогорие“)

